

Puljestyring og udfoldelsesmuligheder – Uddannelserne i folketingsåret 2008–2009

Af Signe Holm-Larsen

Indhold:

Ansvar, tilsyn og disciplin i folkeskolen	117
Udfordringsret og puljestyring	121
Folkeskolens prøver og de nationale test	124
Specialundervisning – retssikkerhed og ventetid	128
Tilsyn og pasningsordninger ved de private skoler.	130
Ny revision af de gymnasiale uddannelser	132
Skolepraktik på vej tilbage i erhvervsuddannelserne	138
Lærermangel og campusdannelser	140
Professionshøjskolernes internationalisering	146
Universiteternes forskningsfrihed.	148
Andre lovforslag 2008-09.	154

Politisk var folketingsåret 2008-09 præget af en vis usikkerhed omkring statsministerposten, idet der var mange gætterier om årsagerne til Anders Fogh Rasmussens intense rejseaktivitet i udlandet.¹ Primo april 2009 blev han udnævnt til generalsekretær i Nato og 5.4.2009 afløst af Lars Løkke Rasmussen på statsministerposten. Skiftet medførte dog ikke umiddelbart ændringer i regeringens politik på uddannelsesområdet, og Bertel Haarder fortsatte som undervisningsminister og minister for nordisk samarbejde.

¹ Regeringen Anders Fogh Rasmussen III blev dannet 23.11.2007.

Uddannelsesudvalgets sammensætning

Medlemmer ved

samlingens slutning

- 1 Sophie Løhde (V)
- 2 Britta Schall Holberg (V)
- 3 Malou Aamund (V)
- 4 Anne-Mette Winther Christiansen (V)
- 5 Troels Christensen (V)
- 6 Marlene Harpsøe (DF)
- 7 Hans Kristian Skibby (DF)
- 8 Charlotte Dyremose (KF)
- 9 Villum Christensen (LA)
- 10 Christine Antorini (S)
- 11 Carsten Hansen (S)
- 12 Kim Mortensen (S)
- 13 Niels Chr. Nielsen (S)
- 14 Pernille Vigsø Bagge (SF)
- 15 Nanna Westerby (SF)
- 16 Marianne Jelved (RV)
- 17 Johanne Schmidt-Nielsen (EL)

Stedfortrædere ved

samlingens slutning

- Per Bisgaard (V)
Peter Juel Jensen (V)
- Martin Henriksen (DF)
Karin Nødgaard (DF)
Vivi Kier (KF)
Gitte Lillelund Bech (V)*
Bjarne Laustsen (S)
Kirsten Brosbøl (S)
- Pernille Frahm (SF)
Karsten Hønge (SF)
Morten Østergaard (RV)
Leif Lahn Jensen (S)

Formand: Charlotte Dyremose (KF)

Næstformand: Marlene Harpsøe (DF)

* Gitte Lillelund Bech erstattede Karen Ellemann, der tiltrådte som indenrigs- og socialminister primo april 2009 som afløser for velfærdsminister Karen Jespersen.

Et af årets tværgående tiltag på uddannelsesområdet var den med et snævert flertal vedtagne beslutning om oprettelse af et nationalt center for undervisning i natur, teknik og sundhed.² Centerets formål er angiveligt at styrke interessen for,

² L143 om oprettelse af et nationalt center for undervisning i natur, teknik og sundhed. Lovforslaget vedtaget med 58 stemmer (V, DF, KF og LA); 49 (S, SF, RV og EL) stemte hverken for eller imod.

Fremsættelse af lovforslag 26.2.2009.

1. behandling af lovforslag 12.3.2009.

2. behandling af lovforslag 16.4.2009.

3. behandling af lovforslag 21.4.2009.

Lov nr. 312 af 28. april 2009

Se også Nyheder fra uvm.dk 15.5.2009.

rekrutteringen til og kvaliteten af undervisningen i natur, teknik og sundhed. Forslaget blev vedtaget af regeringen og dens støttepartier, mens oppositionen undlod at stemme. Begrundelsen herfor blev bl.a. formuleret af Nanna Westerby (SF), som undrede sig over ”forskellene på det her center og så videntre centre på professionshøjskolerne og erhvervsakademierne” og efterlyste ”en rigtig god forklaring på behovet for, at netop det her center oprettes selvstændigt og ikke som et almindeligt videntre”.³ Undervisningsministeren forstod ”slet ikke, hvad vi skal med den snak om de andre videntre, for den er utidig i denne forbindelse. Man kan jo altid stille forslag om, at de centre skal fortsætte, og jeg ved ikke engang, hvad der er regeringens politik, med hensyn til hvad der skal ske med videntre centre. Det har jeg ikke annonceret, så de ting hænger ikke sammen.” Formand for den syv mand store bestyrelse blev Harald Mikkelsen, rektor for professionshøjskolen VIA University College, mens Charlotte Sahl-Madsen, direktør for Danfoss Universe, blev valgt til næstformand.⁴ Bestyrelsen skal som sin første opgave ansætte centerets direktør og beslutte dets organisering, bl.a. placeringen af de decentrale enheder. Den skal tillige udpege et repræsentantskab, så alle væsentlige aftager- og brugerinteressenter inden for undervisning i natur, teknik og sundhed kan indgå, og udpege et såkaldt internationalt advisory board af personer tilknyttet tilsvarende udenlandske centre.

Folketingsåret bragte en tværministeriel rapport til forberedelse af en forventet selvejereform pr. 1. januar 2011 omfattende en analyse af de økonomiske, organisatoriske og reguleringsmæssige forhold for alle de ca. 2000 selvejende institutioner under staten.⁵ Det fremgår af rapporten, at de selvejende institutioner i dag reguleres af hele 26 forskellige love og 53 forskellige bekendtgørelser, der samlet set indeholder over 4.000 bestemmelser. Hertil kommer ulige vilkår for bygningssejere og komplicerede regler om stillingskontrol ved institutionernes lederansættelser. En reform vil berøre alle Undervisningsministeriets selvejende uddannelsesinstitutioner, i første omgang professionshøjskolerne, erhvervsakademierne, gymnasierne og institutionerne for erhvervsrettet uddannelse, men formentlig også produktionsskoler, efterskoler, højskoler, husholdnings- og håndarbejdsskoler og de frie grundskoler. Bertel Haarder fremlagde ved et samråd i Folketingets Uddannelsesudvalg 28.4.2009 overvejelser om bl.a. gennemførelse af fælles principper og regler samlet i én forenklet områdelov for Undervisningsministeriets selvejende institutioner, enklere og mere overskuelige tilskudsbestemmelser med taxameterfinansiering, overdragelse af de tidli-

³ www.folketinget.dk

⁴ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 7.8.2009.

⁵ Rapporten *Selvejende institutioner – regulering, styring og effektivitet* blev offentliggjort 2.4.2009; se også Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 2.4.2009, Undervisningsministeriets nyhedsbrev af 12.6.2009 og Nyheder fra uvm.dk nr. 15 af 1.5.2009.

gere amtskommunale institutioners ejendomme til institutionerne, øgede frihedsgrader med hensyn til oprettelse og klassificering af nye lederstillinger samt etablering af et tværministerielt såkaldt datavarehus for uddannelses- og forskningsområdet med henblik på løbende indsamling og analyse af grunddata fra uddannelses- og forskningsinstitutionernes it-systemer. Tiltagene forventes udmøntet i konkrete lovforslag i 2010 og indarbejdet i regeringens finanslovsforslag for 2011.

For frie skoler på alle uddannelsesniveauer skete der med L 50 en opfølgning på L 113 fra sidste folketingssamling. Forslaget indeholdt bl.a. en modificering af kravet om geografisk og bygningsmæssig enhed, en forkortelse af ansøgningsfristen om tilskudsgodkendelse fra 12 til 10 måneder før virksomhedsstart, en hjemmel til administrativ regulering af kombinerede institutioner og reduceret krav om evaluering i forhold til skolernes værdigrundlag.⁶ Ændringerne, der er trådt i kraft 1.8.2009, muliggør nu tilskud, selvom en mindre del af skolens undervisningsfaciliteter ligger uden for den geografiske og bygningsmæssige enhed, idet skolens kernefaciliteter, dvs. elevværelser, lærerboliger, opholdsarealer og centrale undervisningsfaciliteter, dog stadig skal udgøre en geografisk og bygningsmæssig enhed. Enigheden var stor ved lovforslagets 1. behandling. Kim Mortensen (S) så lovforslaget som en reaktion på ”stramme regler, der jo faktisk stammer tilbage fra en tid i starten af 1990’erne, hvor det var en anden stor dagsorden, nemlig Tvindlovgivningen, der lagde en række begrænsninger for den frie folkeoplysende skoleform” og gav sit partis og RV’s støtte til ”lettelse af nogle af de mest administrativt snærende bånd, som visse steder har lagt begrænsninger for skolernes udviklingsmuligheder”. Pernille Frahm (SF) glædede sig over, ”at man 14 år efter (red.: Tvindloven) kan begynde sådan at slappe lidt af igen i forhold til at være så restriktive over for de frie skoler”. Per Ørum Jørgensen (KF) fremhævede, at tilskuddet til hel eller delvis dækning af deltagerbetaling for elever fra de nye EU-lande blev forlænget til og med 2012, og så det ”som en god og nødvendig mulighed for at fremme internationale miljøer på skolerne og give en række elever, der ikke nødvendigvis ville have de økonomiske forudsætninger, mulighed for en unik oplevelse”.

⁶ L 50 om ændring af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler) og forskellige andre love. (Forenklinger af geografisk og bygningsmæssig sammenhæng, kombinerede institutioner, ansøgning om godkendelse til tilskud m.v.). Lovforslaget enstemmigt vedtaget. Om L 113 se *Uddannelseshistorie 2008* s. 192.

Fremsættelse af lovforslag 31.10.2008.
1. behandling af lovforslag 13.11.2008.
2. behandling af lovforslag 20.1.2009.
3. behandling af lovforslag 22.1.2009.
Lov nr. 48 af 28. januar 2009.

Heldagsskolen var i det forløbne år et endnu mere hot emne end i 2008, hvor den ikke kom med i pakken, da børnehaveklassen blev gjort obligatorisk.⁷ Således lagde statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) ved det nye skoleårs begyndelse op til, at kommuner og skoler skulle ”tænke skolens tilbud sammen”, og han brød dermed med ”Venstres historiske modstand mod en heldagsskole”, også selv om han ikke ønskede at lovgive herom.⁸ De konservative og Dansk Folkeparti står herefter alene i deres modstand mod flere heldagsskoler.⁹ Skolelederne var positive over for tanken, mens Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærerforening, mente, at man ”skal respektere, at forskellige miljøer har forskellige behov”, og Henning Pedersen, formand for BUPL, lagde vægt på, at ”skiftet fra undervisning til skolefritidsordningerne giver et godt afbæk for børnene”. Et nøglespørgsmål gjaldt betalingen i SFO. Det er til dato en grundlovsgiven rettighed, at al skolegang er gratis, jf. grundlovens § 76, hvorefter ”alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen”. Men dette princip er måske ikke mere uantasteligt.¹⁰ Således mente Jørn Sørensen (R), borgmester i Holbæk Kommune og formand for Kommunernes Landsforenings Børne- og Kulturudvalg, at heldagsskoler vil ”slå hul i kommunernes økonomi, fordi forældrene ikke længere betaler for fritidsdelen”, og han fandt det mere praktisk, hvis kommunerne ikke ”hele tiden skal opdele børn i, at nu er det den ene eller den anden institution, de går i, hvor det lige så godt kunne være én institution, der henvendte sig samlet til forældrene”. Christine Antorini (S) kunne tilslutte sig en forsøgsordning, og Bertel Haarder syntes, det lød ”fornuftigt med en dispensationsordning”, når blot ikke ”betalingen gik ud over det, der er normalt på andre skoler”. Noget tyder på, at sagen ikke er så enkel endda. Således mente Marianne Jelved, at det ”slet ikke (er) til diskussion, om folkeskolen skal være brugerbetalt”, mens Torsten Schack Pedersen (V) så det som et brud på skattestoppet, hvis ”kommunerne tvinger forældrene til at betale for den obligatoriske skolegang”.¹¹ Ifølge Jørgen Albæk Jensen, ekspert i offentlig ret ved Aarhus Universitet, vil betaling inden for gældende ret kun være lovlig, hvis der stadig er gratis undervisningstilbud andre steder i kommunen, så ingen forældre bliver tvunget til at betale for deres barns undervisning.

Året bragte set ud fra en overordnet betragtning lovgivningsmæssigt overvejende justeringer og reguleringer af tidligere iværksatte tiltag og kun få nye initiativer. Justeringerne blev stort set alle publiceret som afbureaukratiseringstiltag, men deres kontrollerende udformning fører tankerne hen på en lille anekdote,

⁷ Se Uddannelseshistorie 2008 s. 181.

⁸ Politiken.dk 9.8.2009.

⁹ Politiken af 17.8.2009 forsiden.

¹⁰ Politiken.dk 13.8.2009.

¹¹ Politiken 14.8.2009 1. sektion s. 5.

som professor Ingrid Markussen, den første fastansatte medarbejder ved Institut for Dansk Skolehistorie, fortalte om sin chef Roar Skovmand, da hun var opponent ved arkivar Chr. Larsens ph.d. forsvar 20.3.2009:¹² Roar Skovmand, som også var medstifter af Selskab for Dansk Skolehistorie, som udgiver denne årbog, blev en dag kontaktet af en norsk embedsmand, som han kendte fra sit tidligere virke i Undervisningsministeriet. Nordmanden var bekymret over planer om gennemførelse af en norsk friskoleordning efter inspiration fra den danske, ikke fordi han ville kritisere den danske friskolelov, men fordi han frygtede, at skoler oprettet af forældre fra sekteriske religiøse kredse ville få stærk søgning og derved kunne ødelægge den offentlige skole. Da Skovmand refererede hændelsen, fortsatte han: ”Til dette måtte jeg replicere, at det er den risiko, staten må tage, når den giver ansvaret til folket”.

I det danske uddannelsessystem har den seneste tids tale om afbureaukratisering ikke synligt mindsket kontrollen. Evalueringsbølgen fylder stadig godt, og effektmålinger er blevet et mantra. Det er måske på tide at overveje, om der kan gives mere ansvar og handlefrihed til det danske uddannelsesfolk, for det kan vel ikke på forhånd udelukkes, at ansvar og tillid på sigt giver et mere effektivt resultat end måling og kontrol.

Ansvar, tilsyn og disciplin i folkeskolen

Folketingsåret bragte med L 186 en længe ventet præcisering af ansvarsforholdene i folkeskolen mv.¹³ Af hovedindholdet skal nævnes, at skolelederens ledelsesrum udvides, bl.a. ved at skolelederens konkrete beslutninger vedrørende skolens elever ikke kan behandles af kommunalbestyrelsen, medmindre den har betydning ud over den enkelte skole, og ved at skolelederen kan overflytte en elev til en anden skole uden inddragelse af kommunalbestyrelsen, og uden at forældre og elev nødvendigvis samtykker heri. Ændringerne har direkte relation til en

¹² Roar Skovmand blev headhuntet fra sit job som direktør for ungdomsundervisningen i Undervisningsministeriet til som professor i historie 1964-78 at skabe et skolehistorisk institut ved Danmarks Lærerhøjskole; kilde Lejf Degnbøl: ”Vagn Skovgaard-Petersen og Institut for Dansk Skolehistorie” i *Institut-Selskab-Museum – Skolehistorisk hilsen til Vagn Skovgaard-Petersen*, udgivet af Selskabet for Dansk Skolehistorie og Dansk Skolemuseum 2001. Christian Larsen fik tildelt ph.d. graden 30.4.2009 for afhandlingen ”*Fra skoleanordninger til Den Store Skolekommission. Studier i forandringer i dansk uddannelsestænkning 1814-1923 med særligt henblik på decentral uddannelse, privat uddannelse og professionsuddannelse.*”

¹³ L 186 om ændring af lov om folkeskolen. (Præcisering af ansvarsforholdene i folkeskolen m.v.). Lovforslaget vedtaget med 87 stemmer (V, S, DF, KF og LA) mod 22 (SF, RV og EL).
Fremsættelse af lovforslag 31.3.2009.
1. behandling af lovforslag 5.5.2009.
2. behandling af lovforslag 26.5.2009.
3. behandling af lovforslag 28.5.2009.
Lov nr. 534 af 12.6.2009.

hændelse i sidste skoleår, hvor et byråd omgjorde en skolelederbeslutning om en elevs bortvisning og overflyttelse til anden skole.¹⁴ Skolelederen har desuden fået kompetence til at beslutte, at en elev springer et klassetrin over eller undervises på samme klassetrin i to år, hvis det er til elevens bedste. Desuden er en række væsentlige beslutninger om kommunens skolevæsen herefter omfattet af delegationsforbud. Endelig har skolebestyrelserne fået til opgave ikke alene at godkende ordensregler, men også at udarbejde skolens værdiregelsæt, som skal indeholde retningslinjer for god adfærd på skolen og pejlemærker for, hvordan man sikrer god trivsel og et godt undervisningsmiljø både psykisk og fysisk. Værdiregelsættet gælder også for skolens SFO.

Forældreorganisationen Skole og Samfund afgav ikke uventet et stærkt kritisk høringsvar, hvor man ser ændringerne som ”en svækkelse af eleveres og forældres retsstilling og af den folkelige indflydelse gennem skolebestyrelsen”.¹⁵ Man kaldte det ”en ren de jure-betragtning”, når det i de generelle bemærkninger til lovforslaget nævnes, at ændringerne ikke indebærer begrænsninger i skolebestyrelsens kompetencer, og mente, at ”lovforslaget på en række områder vil begrænse skolebestyrelsens de facto indflydelse”. Man fandt endvidere, at skolebestyrelsens mulighed for at føre tilsyn med skolens virksomhed i praksis er indskrænket, i og med at personale- og elevsager herefter er undtaget skolebestyrelsens tilsyn, ”fordi tilsynet meget ofte tager udgangspunkt i konkrete sager, og fordi det er meget vanskeligt at tænke sig sager vedr. skolens virksomhed, der ikke på den ene eller den anden måde involverer konkrete personer”. Man anså det tillige for en indskrænkning af skolebestyrelsens kompetence, at skolebestyrelsen ikke mere har ret til at afgive udtalelse og stille forslag om alle spørgsmål, der vedrører den pågældende skole, men kun til spørgsmål, der vedrører skolebestyrelsens virksomhed, ligesom det blev betegnet som en klar forringelse af eleveres og forældres retsstilling, at forældreaccept er blevet erstattet af samråd med forældrene ved skolelederbeslutninger om fx klasseindplacering, henvisning til specialundervisning og overflytning til anden skole af disciplinære grunde, samtidig med at adgangen til at påklage skolelederens beslutninger vedr. enkeltelever til kommunalbestyrelsen er fjernet. Eneste positive moment for Skole og Samfund var indførelse af forskudte valg til skolebestyrelsen, fordi ”forskudte valg giver mulighed for en højere grad af kontinuitet i skolebestyrelsens arbejde, samtidig med at bibeholdelsen af fireårige valgperioder betyder, at skolebestyrelsesmedlemmerne opnår den nødvendige viden om arbejdet i skolebestyrelsen”.

Allerede ved 1. behandlingen var det tydeligt, at forslaget kun blev støttet af forligspartierne (V, S, DF, KF) og LA, mens RV, SF og EL gik imod.¹⁶ Således men-

¹⁴ Se Uddannelseshistorie 2008 s. 188-189.

¹⁵ <http://www.folketinget.dk/system/forside/index.htm>

¹⁶ www.folketinget.dk

te Martin Henriksen (DF), ”at det er væsentligt at understrege, at forældrene skal tages med på råd, selv om man fjerner en vetoret for forældrene”, og Pernille Vigsø Bagge (SF) betegnede forslaget som ”alt godt fra havet, men så sandelig også alt muligt skidt” og begrundede det sidste med, at ”efter gennemførelsen af det her forslag er der ikke meget tilbage for forældrene at skulle have sagt. Hvori består garantien for, at der ikke indføres en dumpepraksis, når skolelederen med det her forslag kan lade en elev gå en klasse om, uanset forældrenes indvendinger?” Hun fandt det også ”bekymrende, at skolebestyrelsen ikke skal føre tilsyn med personale- og elevsager på skolen”, og ”at skolebestyrelsen afskæres fra at udtale sig til kommunalbestyrelsen om sager, der ikke snævert vedrører skolebestyrelsens arbejde”, og hun konkluderede, at ”SF finder i hvert fald det her forslag uholdbart og utilstrækkeligt og meget centralistisk”. Marianne Jelled (RV) betegnede bemærkningernes præcisering af begrebet skole som enten leder eller lærere som ”overkill i formalisme” og sagde: ”Jeg tror ikke, at der i skolens historie på noget tidspunkt har været nogen som helst, der har været i tvivl om, hvorvidt det var læreren eller skolelederen eller de to i fællesskab, der skulle aflevere en vurdering af eleven”.

Udvalgsbehandlingen resulterede i to ændringsforslag, som viste, at de kritiske høringssvar havde gjort indtryk.¹⁷ Således blev flere punkter præciseret, bl.a. grænserne for skolelederens beslutningskompetence i relation til skolebestyrelsen, bemyndigelsen til at fastsætte ordensregler, hjemlen til at yde behandlingsmæssigt fripladstilskud i SFO og flytning af begyndelsestidspunktet for forældrerepræsentanternes valgperiode fra 1. april til 1. august. Sidstnævnte ændring medfører, at de nuværende forældrerepræsentanternes valgperiode forlænges fra 31. marts til 31. juli 2010. Ændringerne blev i bemærkningerne bl.a. begrundet med forældre- og elevorganisationernes ”bekymring for, om de ændringer vedrørende skolebestyrelsen, der indgår i lovforslaget, og som alene er af præciserende karakter, vil svække skolebestyrelsens kompetence i forhold til skolelederen. Det drejer sig især om forslaget om at præcisere, at personale- og elevsager er undtaget fra skolebestyrelsens tilsynsbeføjelse. Det er imidlertid ikke hensigten med lovforslaget, at det skal begrænse skolebestyrelsens kompetenceforhold, så en sådan virkning ville i givet fald være utilsigtet.” Den planlagte evaluering efter tre år blev derfor udvidet til også at omfatte virkningerne af præciseringerne af relationen mellem skolelederen og skolebestyrelsen samt bortfaldet af klagemuligheden til kommunalbestyrelsen over skolelederens konkrete beslutninger om skolens elever. Desuden skal Undervisningsministeriets otte vejledende hæfter fra 1998 om skolebestyrelsens opgaver opdateres. Den igangværende ajourføring af bekendtgørelse nr. 27 af 12. januar 1995 om foranstaltninger til fremme af god orden i folkeskolen skal konkretisere reaktionsmuligheder ved uhensigts-

¹⁷ <http://www.folketinget.dk/system/forside/index.htm>

mæssig elevadfærd, ikke blot i, men også uden for skolen, og det vil blive understreget, at skolelederen ved iværksættelse af foranstaltninger over for en elev skal iagttage det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip.¹⁸ Desuden indarbejdes en udtrykkelig regel om adgangen til at tilbageholde medbragte genstande, eksempelvis mobiltelefoner. At mobiltelefoner nævnes eksplicit, hænger formentlig sammen med en ombudsmandsafgørelse af 20.2.2009.¹⁹ Sagen drejede sig om en skoles krav om, at forældrene personligt på skolens kontor skulle afhente en mobiltelefon, som var blevet inddraget af læreren, efter at moderen havde ringet til sin søn i en undervisningstime. Ombudsmanden fandt det i overensstemmelse med gældende regler, at mobiltelefonen var blevet ”midlertidigt tilbageholdt”, men ikke at tilbageholdelsen ”varede længere end til det tidspunkt, hvor drengen havde fri”. Som baggrund anførte ombudsmanden bl.a., at folkeskolelovens § 52 om ministerbemyndigelsen til at fastsætte ordensregler ”ikke kan udstrækkes længere end til at fastsætte regler om ordensforanstaltninger i skolen. Med vedtagelsen af L 186 fik § 52 derfor tilføjet en ministerbemyndigelse til at fravige reglerne i § 36, stk. 2 og 3, og fastsætte regler om, at ”der også kan anvendes foranstaltninger i anledning af elevadfærd, der er udvist uden for skolen, hvis adfærden har haft en direkte indflydelse på god orden i skolen”, og om at ”private genstande kan tilbageholdes, og at tilbageholdelsen af praktiske eller pædagogiske grunde kan opretholdes ud over det tidspunkt, hvor skolens tilbud ophører.” Så hjemmelen er herefter på plads.

Foråret 2009 udkom en opsigtsvækkende rapport ”Relationer mellem lærere og elever 2009 – en undersøgelse i 7. klasse” fra DCUM og Børnerådet. Den viste, at mindst hver 10. elev har følt sig udsat for mobning fra lærerens side inden for det seneste halve år.²⁰ Til sammenligning oplever hver sjette elev på samme alder jævnlig at blive mobbet af nogen fra deres klasse. De 13-årige i undersøgelsen er meget loyale over for lærerne. De fremhæver, at lærerne har mange elever, så de forstår godt, hvis læreren bliver lidt stresset. De er også overbærende over for en dårlig dag. Eleverne er meget forbeholdne med at sige, at lærerne mobber – selv om de omtaler konkrete episoder, hvor der tydeligvis er tale om regulær mobning. I Forælderrådgivningen gjorde projektleder Solveig Gaarsmand opmærksom på, at man længe har været opmærksom på lærermobning, især af drenge, mens formanden for Danske Skoleelever Troels Boldt Rømer var ”rystet og vred” over, at 10,5 % af landets elever føler sig mobbet af deres lærer; ”Elever, der mobber elever, er slemt. Men lærere, der mobber elever, er endnu værre, fordi læreren er en naturlig autoritet, som alle elever burde have et tillidsforhold til”. Af undersøgelsen, der omfattede 650 elever på 7. årgang, fremgår også, at 36 %

¹⁸ Høringsudkast udsendt allerede 18.9.2008.

¹⁹ J.nr. 2007-2808-710/VL5 dokument nr. 33.

²⁰ <http://www.dcum.dk/node/910> og www.politiken.dk af 20.5.2009.

af eleverne aldrig eller sjældent oplever, at lærerne er tolerante over for dem, og at 26 % af eleverne aldrig eller sjældent oplever, at lærerne motiverer dem. Formand for Danmarks Lærerforening Anders Bondo Christensen anså rapportens konklusioner for så alvorlige, at han ville ”bede undervisningsministeren vurdere, om konklusionerne holder”.²¹ Også foreningen Skolelederne var kritiske over for undersøgelsen og mente, at dens design ikke byggede på en entydig definition af begreberne mobning eller lærermobning. Man deltog derfor sammen med Danmarks Lærerforening i en henvendelse til ministeren om at få foretaget en bredere funderet undersøgelse. Bertel Haarder har på baggrund heraf indkaldt folkeskolens parter til at drøfte rapporten og i øvrigt henvist til det nye værdiregelsæts bestemmelser om, at skolerne nu skal fastlægge en antimobbestrategi.²²

Udfordringsret og puljestyling

Afbureaukratisering og regelforenkling har været hyppigt brugte begreber i dette folketingsår. Regeringens initiativer på folkeskoleområdet om bl.a. Fælles Mål 2009, elevplansændringer og udfordringsret har oftest været præsenteret som ”et led i regeringens afbureaukratiseringsprogram”.²³ En undersøgelse fra FTF foretaget blandt ca. 1.400 ledere i den offentlige sektor, herunder daginstitutioner og skoler, gav imidlertid et andet billede.²⁴ Undersøgelsen viste, at de fleste ledere mener, at bureaukratiet i de seneste år tværtimod er vokset. Det gælder ikke mindst folkeskolens ledere, hvor 71 % mente, at de oplever øget bureaukrati i dagligdagen, mens den tilsvarende andel blandt ledere på sundhedsområdet var 52 % og blandt ledere i administrative funktioner 46 %.

Regeringen har som en del af sit afbureaukratiseringsprogram i samarbejde med KL og Danske Regioner taget initiativ til etablering af en såkaldt udfordringsret for institutioner inden for alle centrale serviceområder. Udfordringsretten omfatter dermed også uddannelsesområdet, herunder folkeskolen.²⁵ Med udfordringsretten kan man søge om dispensation fra gældende statslige og lokale regler og afprøve nye måder at gøre tingene på, fx med hensyn til elevplaner, kvalitetsrapporter, prøver, valgfag og holddannelse – alt sammen under forudsætning af, at formålet med lovgivningen er opfyldt.²⁶ Og der er noget at tage fat på, for ifølge beregninger fra FTF bruges der 36.000 fuldtidsstillinger årligt i kommunerne på papirarbejde og kontrol. Både KL og indenrigsministeren glædede sig

²¹ *Folkeskolen* nr. 12 af 22.5.2009 s. 6-8.

²² Nyheder fra uvm.dk nr. 17 af 22.5.2009 og Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 28.5.2009.

²³ Se fx <http://www.folketinget.dk/doc.aspx?samling/20072/MENU/00000002.htm>

²⁴ Skoleledernyt nr. 5 af 12.3.2009.

²⁵ FTF's hjemmeside <http://www.ftf.dk/politik-og-analyse/arbejdsmarked/oekonomi/artikel/foesog-med-udfordringsret-1/> af 17.12.2008.

²⁶ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 11.12.2008.

over, at kommunerne var hurtige til at gribe bolden, så der i løbet af nogle få måneder var indsendt 305 ansøgninger, og Erik Fabrin, formand for KL, mente, at når der var indkommet så mange ansøgninger, ”er det jo, fordi kommunerne mener, at regeljungen er blevet for tæt”.²⁷ Forskningsleder Lene Holm Pedersen fra Anvendt Kommunalforskning kommenterede situationen således: ”Det er notorisk svært at regelforenkle, hvorimod det er rigtig nemt for politikere at lave nye love. Man har en stor brandslange, som står og pumper regler ud, og så skal man prøve at tørre lidt op. Hvor en omgående afskaffelse af besværlige love er politisk umuligt, da ministre og myndigheder har prestige og ejerskab på spil i hver enkelt, er forsøgsordningerne på kommuneniveau mindre ’farlige’ på kort sigt”. Der blev i første runde til Undervisningsministeriet indsendt 104 ansøgninger, hvoraf 68 drejede sig om elevplaner og 15 om kvalitetsrapporter, og 96 blev imødekommet.²⁸ Med hensyn til elevplanen søgte de fleste skoler om dispensation fra bestemmelsen om, at samtlige fag skal omtales i elevplanen, så elevens lærere ud fra en helhedsvurdering af den enkelte elev kan beslutte, hvilke fag der er behov for at omtale i den givne sammenhæng. Sådanne ansøgninger er blevet imødekommet på betingelse af, at alle fag overvejes i forbindelse med udarbejdelse af elevplanen, at forældrenes ønsker om bestemte fag inddrages, og når alle elevens lærere underskriver planen. Hvad angår kvalitetsrapportansøgningerne, har mange kommuner ønsket at nøjes med hvert andet år i stedet for hvert år. Disse ansøgninger er alle blevet imødekommet, idet man samtidig har anbefalet, at kommunalbestyrelsen i det mellemliggende år drøfter opfølgning på den seneste rapport.

Et af årets såkaldte afbureaukratiseringslovforslag var L 49 om en revision af Fælles Mål fra 2003, herefter kaldt Fælles Mål 2009, og en sammenskrivning af læseplaner og undervisningsbeskrivelser i ét dokument pr. fag.²⁹ Af indholdsændringer i Fælles Mål 2009 kan nævnes, at it-dimensionen og undervisningen i dansk og fremmedsprog er søgt styrket, og at der er tilstræbt større sammenhæng mellem naturfagene.³⁰ Der er lagt mere vægt på undervisning i demokrati i sam-

²⁷ Politiken 16.6.2009 1. sektion s. 6.

²⁸ Nyheder fra uvm.dk nr. 22 af 14.8.2009.

²⁹ L 49 om ændring af lov om folkeskolen. (*Sammenskrivning af læseplan og beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål*). Lovforslaget enstemmigt vedtaget. Fremsættelse af lovforslag 31.10.2008.

1. behandling af lovforslag 13.11.2008.

2. behandling af lovforslag 20.1.2009.

3. behandling af lovforslag 22.1.2009.

Lov nr. 50 af 28. januar 2009.

³⁰ Revisionen blev forberedt i syv udvalg, hvis formænd var professor Jørn Lund (dansk), lektor Lise-Lotte Hjulmand (engelsk), sognepræst Kathrine Lilleør (kristendomskundskab), professor Knud V. Jespersen (historie og samfundsfag), seniorforsker og forhenværende rektor Peter Norrild (naturfagene), fagkonsulent Klaus Fink (matematik), undervisningskonsulent Steen Harbild (tysk, fransk og idræt). Se Undervisningsministeriets pressemeddelelse 10.11.2008.

funds-fag, og i historie er der indført en kanon med 29 danske og internationale begivenheder. Revisionen omfattede også de praktisk-musiske fag billedkunst, musik, hjemkundskab, håndarbejde og sløjd samt de obligatoriske emner færdselslære, sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, dansk som andetsprog, modersmålsundervisning og undervisningen i børnehaveklassen, hvor både sprogvurderingen i starten af børnehaveklassen og omtalen af resultatet i elevplanen blev gjort obligatorisk.³¹ Folketingsdebatten var præget af enighed.³² Dog benyttede Leif Lahn Jensen (S) ved 1. behandlingen lejligheden til at understrege, at hans parti ”havde gerne set, at skolerne fik lidt mere frie rammer i forhold til elevplanerne, som jo netop er den tungeste byrde for skolerne. Det ville regeringen ikke være med til...”, og at hans parti anså det for ”vigtigt, at det stadig væk er muligt for kommunerne selv at lave beskrivelser af læseplaner eller beskrivelser og læseplaner, hvis de vil det, selv om de fleste godt nok i dag vælger at anvende dem fra Undervisningsministeriet”.

Allerede her fyldte elevplanerne pænt i debatten, selv om de egentlig først indgik i L 112, der har fjernet kravet om en skriftlig uddannelsesbog på 6.-9. klassetrin og indført en kombineret elev- og uddannelsesplan på 8. og 9. klassetrin; elevplanen er således fastholdt for alle elever frem til og med 7. klassetrin, og det samme gælder uddannelsesplanen på 10. klassetrin.³³ Ved 1. behandlingen mente Pernille Vigsø Bagge (SF), at forslaget ”er bestemt et fremskridt i forhold til de nuværende forhold”, og hun tilføjede:³⁴ ”Som tidligere nævnt, er det godt at afbureaukratisere, men det er endnu bedre, hvis man fra begyndelsen afholder sig fra at lave unødigt bureaukrati. Og når jeg læser det her forslag, får jeg fornemmelsen af, at man fra regering til regering bare for at virke handlekraftig har bygget ovenpå og ovenpå, og at man nu indser, at det slet ikke var nødvendigt med alle de journaler, eller hvad?” Johanne Schmidt-Nielsen (EL) var enig og understregede, at ”Enhedslistens holdning jo er, at lærere og skoler er pålagt alt, alt for meget centralstyring og unødigt papirarbejde og unødigt indrapportering. Det går ud over den pædagogiske frihed, og det forhindrer lærerne i at bruge deres tid på det, de brænder for og er ansat til, nemlig at undervise vores børn på den bedst mulige måde”, og hun udtrykte sin skepsis med baggrund i hørings svarene

³¹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 20.2.2009.

³² <http://www.folketinget.dk/doc.aspx?samling/20072/MENU/00000002.htm>

³³ L 112 om *ændring af lov om folkeskolen og lov om vejledning om uddannelse og erhverv. (Samordning af elevplan, uddannelsesbog og uddannelsesplan)*. Lovforslaget vedtaget med 109 stemmer (V, S, DF, SF, KF, RV og LA) mod 2 (EL).

Fremstilling af lovforslag 29.1.2009.

1. behandling af lovforslag 20.2.2009.

2. behandling af lovforslag 16.4.2009.

3. behandling af lovforslag 21.4.2009.

Lov nr. 354 af 6. maj 2009.

³⁴ www.folketinget.dk

”både fra lærerne og fra vejlederne på uddannelsescentrene, dels fordi de siger, at det her reelt ikke er en lettelse, dels fordi de siger, at man risikerer at blive pålagt en ekstra og unødigt koordineringsopgave”.

Regeringens puljestyringsprincip blev i år på Undervisningsministeriets område udmøntet i en pulje på 48 mio. til forsøgsvirksomhed i det såkaldte Projekt Skoleudvikling.³⁵ Ved udløbet af første ansøgningsfrist i april 2009 var der indkommet 238 ansøgninger til i alt 68 millioner kroner fra 65 kommuner og 16 friskoler. Ansøgningerne fordelte sig på fem delområder med 115 ansøgninger, dvs. næsten halvdelen, fra 49 kommuner om undervisningsassistenter i folkeskolen, 21 ansøgninger til turbodansk, 31 ansøgninger til at oprette erhvervsklasser, 50 ansøgninger til it-støttede undervisningsformer og 21 ansøgninger til at oprette lokale taskforces til skoleudvikling; se mere om undervisningsassistentordningen i afsnittet ”Lærermangel og campusdannelse”. En del af puljemidlerne er målrettet en styrkelse af de praktisk-musiske fag, fx med hensyn til undervisning i musik og billedkunst gennem hele skoleforløbet, indførelse af det nye fag ”håndværk og design” på 4.-7. klassetrin og som valgfag på 8.-9. klassetrin; faget kan på sigt måske erstatte håndarbejde, sløjd og eventuelt billedkunst.

På folkeskoleområdet fremtræder konsekvenserne af kommunalreformen fra 2007 i øvrigt stadig tydeligere.³⁶ Ca. 10 % af skolerne er siden kommunalreformens ikrafttræden blevet nedlagt, beskåret eller sammenlagt, og udviklingen forventes at fortsætte. Ved starten af skoleåret 2008-09 var der i alt godt 1.600 folkeskoler med gennemsnitligt 354 elever pr. skole. Der er etableret 31 ledelsesfællesskaber omfattende 68 skoler med gennemsnitligt 476 elever, og for yderligere 12 skoler er ledelsesfællesskaber planlagt. I de første ni måneder af 2008 blev 51 folkeskoler enten lukket eller sammenlagt med en anden skole. Ifølge formanden for KL's børne- og kulturudvalg Jørn Sørensen (R) er mindst 127 skoler truet af lukning i øjeblikket, fordi de har færre end 100 elever. Strukturændringerne omfatter også skolernes fritidsordninger. Ved 56 skoler er der således etableret en udvidet skolefritidsordning (USFO), og yderligere tre skoler er på vej med tilsvarende fritidstilbud, mens der ved 73 skoler er fælles ledelse med et kommunalt dagtilbud, og her er yderligere 10 skoler på planlægningsstadiet.

Som man ser, er der fuld turbo på den omsiggribende puljestyring, som effektivt leder udviklingen mod de af regeringen fastsatte mål.

Folkeskolens prøver og de nationale test

Også dette folketingsår bragte ændringer i folkeskolens afsluttende prøver. Med L 167 blev censorordningen ved de skriftlige afgangsprøver i folkeskolen tilbageført, så faglæreren igen kan deltage i bedømmelsen af elevernes skriftlige af-

³⁵ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 25.4.2009.

³⁶ Se Nyheder fra uvm.dk nr. 6 af 20.2.2009 og Skoleledernyt nr. 2 af 22.1.2009.

gangsprøver i dansk og matematik sammen med en beskikket censor i stedet for af to eksterne censorer.³⁷ Ændringen skyldes, at Danmarks Lærerforening, Matematiklærerforeningen og Dansk lærerforeningen protesterede, da folkeskoleforligspartierne i 2006 besluttede stramningen, som var inspireret af gymnasiets censorordning.³⁸ De mente, at elevens egen lærer bør indgå i dialogen om karakteren, og Dansk lærerforeningen pegede på risikoen for, at en banal skrivefejl kan ende som en forkert karakter på et prøvebevis, fordi en fremmed censor ikke vil studse over, at en elev får en overraskende karakter. Dog er der fortsat fremmede censorer i engelsk, fordi, som det hedder i lovbemærkningerne, arbejdstidsaftalen fra 2005 ikke tager højde for, at faget er et udtræksfag, så man først hen på foråret ved, om en given klasse skal til afgangsprøve i skriftlig engelsk. Debatten ved Folketingets 1. behandling forløb i sjælden harmoni, idet dog Christine Antorini (S) beklagede, at ”vi ikke gjorde os de overvejelser, da vi ændrede censorordningen i forligskredsen tilbage i 2006-07, sådan at vi havde fået et helhedssyn på, hvad det egentlig er, man skal gøre, når der bliver lavet censur i forbindelse med eksamenerne”, og hun anbefalede, at man kiggede på andre uddannelsers eksterne censur ud fra ”en afvejning både i forhold til objektivitet og i forhold til den læringsproces, der er mellem den, der har stået for undervisningen i det pågældende forløb, og den eksterne censor”. Lovtiltaget er set i forhold til samlingens øvrige tiltag bemærkelsesværdigt, idet der her rent faktisk er tale om en hurtig tilbageføring til en gennemprøvet ordning, som måske nok kan karakteriseres som mindre reliabel, men hvor forligspartierne har erkendt, at den til gengæld er mere valid. Det er værd at hæfte sig ved, at man i Folketinget har haft modet til at prioritere indholdsvaliditet frem for politisk prestige.

Ovennævnte Projekt Skoleudvikling omfatter på prøveområdet en række nye tiltag.³⁹ Set i lyset af de seneste års debat om afskaffelsen af gruppeeksamen i 2005 er det mest iøjnefaldende punkt måske, at der nu gives mulighed for forskellige former for gruppeforberedelse; selve prøverne skal dog fortsat være individuelle.⁴⁰ I mundtlig dansk kan elever fx gå sammen i mindre grupper om at lave en synopsis i prøveform B. Ved prøven i dansk, skriftlig fremstilling kan gruppeforberedelsen have form af en samtalerunde på 30 minutter, hvorefter der er tre ti-

³⁷ L 167 om ændring af lov om folkeskolen. (*Ændring af censorordningen ved skriftlige afgangsprøver i folkeskolen*). Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 25.3.2009.

1. behandling af lovforslag 16.4.2009.

2. behandling af lovforslag 26.5.2009.

3. behandling af lovforslag 28.5.2009.

³⁸ Artikel af Karen Ravn; se <http://www.undervisere.dk/ObjectShow.aspx?ObjectId=56345> af 12.3.2009. Det bemærkes, at forlig blev indgået 23.9.2005, jf. *Uddannelseshistorie 2005* s. 124.

³⁹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 13.3.2009.

⁴⁰ Se *Uddannelseshistorie 2006* s. 128 og *Uddannelseshistorie 2007* s. 165-166.

mer til at besvare opgaven. Som supplement til den nuværende prøve i fysik/kemi, prøveform B, afgør eleven selv forud for prøven, om han eller hun vil forberede sig alene eller sammen med andre elever. Der kan også gøres forsøg med individuelle eller gruppefremstillede større opgaver som en del af grundlaget for eksaminationen i et af de mundtlige udtræksfag i den humanistiske fagblok, dvs. historie, kristendomskundskab, samfundsfag eller tysk og fransk; projektopgaven i 9. klasse kan dog ikke gøre det ud for denne opgave. Opgaven, til hvis produkt der ikke stilles bestemte formkrav, indgår ikke i bedømmelsen, idet eleven ud over opgaven også prøves i et lodtrukket spørgsmål. Oppositionen, der gerne havde set en mere vidtgående ændring, fremsatte derfor et beslutningsforslag, hvis første del drejede sig om igen at muliggøre gruppeprøver.⁴¹ Af bemærkningerne fremgik, at lignende forslag havde været fremsat som B 108 i folketings-samlingen 2006-07 og som B 28 i 2007-08, 2. samling.⁴² Ved 1. behandlingen mindede Bertel Haarder om, at ”det er fjerde gang, dette beslutningsforslag om at genindføre gruppeprøver og iværksætte et udviklingsprogram bliver fremsat”, og han gjorde opmærksom på, at regeringen ikke havde ændret holdning til spørgsmålet om gruppeprøver. Pernille Vigsø Bagge (SF) nævnte, at ”det kunne være rigtig sjovt, hvis især Venstre, som ved visse lejligheder kalder sig et liberalt parti, kunne overgå sig selv ved at lade de danske uddannelsesinstitutioner selv bestemme, hvordan prøver og eksamener skal foregå”, mens Per Clausen (EL) sagde, at det måske kunne være ”lidt vanskeligt at mobilisere den store energi i en debat som den her, og det hænger vel sammen med, at man bare i al stilfærdighed må erkende, at det er en sag, der først kan blive ordnet efter et valg”.

Der bliver tillige mulighed for, at en fælles naturfagsprøve, der omfatter fagene fysik/kemi, biologi og geografi og fokuserer på fællesfaglige elementer i de tre fag, kan træde i stedet for den eksisterende mundtlig-praktiske prøve i fysik/kemi. Endvidere suppleres de skriftlige udtræksprøver i biologi og geografi med en skriftlig udtræksprøve i fysik/kemi, så alle naturfagene bliver skriftlige udtræksfag.

Også i tysk og fransk indføres der skriftlige udtræksprøver, som placeres sammen med de nuværende mundtlige prøver i fagene i den humanistiske udtræks-

⁴¹ B 100, forslag til folketingsbeslutning om *frihed til forskellige eksamensformer i uddannelsessystemet, herunder gruppeprøver, og udvikling af eksamensformer*. Fremsat af Christine Antorini (S), Kirsten Brosbøl (S), Rasmus Prehn (S), Pernille Vigsø Bagge (SF), Ole Sohn (SF), Marianne Jelved (RV), Margrethe Vestager (RV), Johanne Schmidt-Nielsen (EL), Per Clausen (EL). Forslaget forkastet ved 2. behandlingen, idet 52 (S, SF, RV, EL og LA) stemte for, 56 (V, DF og KF) imod. Fremsættelse af beslutningsforslag 17.2.2009.
1. behandling af beslutningsforslag 31.3.2009.
2. behandling af beslutningsforslag 5.5.2009.

⁴² Om afskaffelse af gruppeeksamen se *Uddannelseshistorie 2006* s. 128 og *Uddannelseshistorie 2007* s. 165-166.

fagpulje. Der åbnes også for, at man kan gå til afgangsprøve foruden i de velkendte valgfag håndarbejde, sløjd og hjemkundskab, også i valgfagene musik og billedkunst samt i det nye valgfag ”håndværk og design”, som erstatter håndarbejde, sløjd og evt. billedkunst.⁴³ Og der kan udarbejdes standpunktsudtalelser i musik, billedkunst, håndarbejde, sløjd og hjemkundskab samt ”håndværk og design”. Desuden iværksættes udviklingsarbejder i opgavekommissionerne med henblik på en digitalisering af prøverne eller dele heraf, om de nye tilbudsfag i 10. klasse skal være frivillige prøvfag på linje med de øvrige 10.-klasse-prøvfag samt om form og indhold for en eventuel mundtlig prøve i matematik, der kan indgå i naturfagspuljen til udtræk, så den enkelte elev aflægger en skriftlig prøve i matematik og derudover kan udtrækkes til en mundtlig prøve i matematik, idet dog det samlede antal prøver for den enkelte elev fastholdes.

På testfronten må det konstateres, at de nationale test endnu ikke kører som planlagt, idet de dog er meldt klar til anvendelse foråret 2010.⁴⁴ Således blev der 4.5.2009 afholdt endnu et pilotprojekt med de nationale test i læsning på folkeskolens 2., 4., 6. og 8. klassetrin.⁴⁵ De nye test fulgte anbefalingerne fra et ekspertpanel, som i efteråret 2007 foreslog at starte helt forfra på at udvikle nye læseopgaver, fordi de oprindelige ikke i tilstrækkelig grad testede elevernes færdigheder i læsning. ”Vi har lært noget af første testrunde. Selv om man forsøger at tage højde for alt, kan der alligevel komme overraskelser”, sagde direktøren for Skolestyrelsen Martin Isenbecker i en kommentar til, at testene endnu engang er udskudt – nu til 2010.⁴⁶ Udtalelsen blev i Skoleledernyt kommenteret således: ”Man kan måske godt få den tanke, at ministeren og direktøren efterhånden er de eneste, der tror på, at dette nationale testprojekt nogensinde kommer til at fungere og i drift. Men ingen tør sige det højt endnu – så det gør vi på Skoleledernyt heller ikke!” Også primo marts 2009 var der pilotafprøvning af testene med betydelige tekniske problemer til følge.⁴⁷ På en af skolerne havde halvdelen af eleverne således problemer med blot at åbne testen og på andre lykkedes det slet ikke. På lederplads kaldte chefredaktør Thorkild Theisen afprøvningen ”en klunget mavelanding, hvor lærerne for rundt og legede it-supportere, hvor elever igen og igen blev smidt af nettet, når de forsøgte at svare på spørgsmål, og hvor klasser gik forgæves, fordi teknikken ikke virkede”, og han konkluderede: ”Tænk sig alle de pædagogiske test, der kunne være udviklet for de mange millioner kroner, der er hældt i projektet. Tænk, hvis energien var blevet brugt på at udvikle evalueringsformer.

⁴³ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 13.3.2009.

⁴⁴ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 9.9.2009.

⁴⁵ Nyheder fra uvm.dk nr. 15 af 1.5.2009.

⁴⁶ Skoleledernyt nr. 17 af 6.11.2008, se <http://www.skolelederne.org/page.dsp?page=3955> Se også *Uddannelseshistorie 2005* s. 12-124, *Uddannelseshistorie 2006* s. 103-106 og *Uddannelseshistorie 2007* s. 137-138.

⁴⁷ Folkeskolen nr. 7 af 27.3.2009 s. 3 og s. 10.

Tænk, hvis lærerne fik fred til at koncentrere sig om at levere god undervisning.” Situationen sættes i relief af, at den britiske skoleminister har besluttet at droppe de nationale test af 14-årige i engelsk, matematik og naturfag med øjeblikkelig virkning.⁴⁸ En professor fra London Universitet vurderede på baggrund heraf, at han ”kan ikke tro, at han holder fast i testen af de 11-årige ret længe”. Som begrundelse for at afskaffe de engelske test, der har eksisteret i 15 år, anførtes, dels at deres værdi ikke kan dokumenteres, dels at det har været tydeligt, at lærerne har rettet deres undervisning mod testene. I en dansk kontekst er der ikke umiddelbart udsigt til en tilsvarende afvikling af det nationale testprogram. Dog indgår punktet stadig i RV’s program. Medio august 2009 præsenterede partiformanden Margrethe Vestager (RV) partiets folkeskoleudspil.⁴⁹ Det omfatter bl.a., at krav om udarbejdelse af elevplaner og kvalitetsrapporter droppes, og at de nationale test skal være frivillige, så de stilles ”til rådighed for lærernes faglighed i stedet for (...) Bertel Haarders kontrolgen”, og hun påpegede ”at de elektroniske systemer, som skulle have været lanceret for tre år siden, har haft en drægtighed, der er længere end en elefants”.

Specialundervisning – retssikkerhed og ventetid

Angiveligt som endnu et led i regeringens afbureaukratisering medførte L 111 en omdiskuteret ændring af proceduren for henvisning til specialundervisning, så skolelederen kan undlade at indhente en pædagogisk-psykologisk vurdering, hvis forældrene er enige i beslutningen om at iværksætte specialundervisning i enkelte fag for den pågældende elev inden for skolens rammer.⁵⁰ Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed. Ved 1. behandling af lovforslaget begrundede Pernille Vigsø Bagge (SF) sit partis holdning til forslaget således:⁵¹ ”Bekymringerne i forhold til nærværende forslag går på, at elevens retssikkerhed synes at svækkes betragteligt, når det ikke længere bliver nødvendigt at inddrage PPR ved iværksættelse af specialundervisning i enkelte fag, når bare forældre og elever er indforstået.” Marianne Jelved (RV) mente, at forslaget ”ligner også lidt, at man letter presset på PPR” og mindede om, at man godt kan iværksætte specialundervisning, mens man venter på PPR-redegørelsen.

⁴⁸ Månedsmagasinet underviser.dk november 2008 s. 20 og Frie skoler nr. 17 s. 5 af 20.11.2008.

⁴⁹ Frederiksborg Amtsavis af 19.8.2009 1. sektion s. 6.

⁵⁰ L 111 om *ændring af lov om folkeskolen*. (*Ændring af procedure for henvisning til specialundervisning i enkelte fag*). Lovforslaget vedtaget med 86 stemmer (V, S, DF, KF og LA) mod 23 (SF, RV og EL).

Fremsættelse af lovforslag 29.1.2009.

1. behandling af lovforslag 20.2.2009.

3. behandling af lovforslag 21.4.2009.

Lov nr. 353 af 6. maj 2009.

⁵¹ www.folketinget.dk

To nye undersøgelser har undersøgt effekten af folkeskolens specialundervisning.⁵² Undersøgelserne, der bygger på et forholdsvis spinkelt elevtal, er foretaget af Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Den ene afdækker støtten til elever i den almindelige undervisning, mens den anden omhandler elever med vidtgående behov. Af resultaterne kan nævnes, at lærerne i helt overvejende grad vurderer, at der er en positiv effekt af specialundervisningen, mens eleverne ikke altid oplever støtten som effektiv, og at specialundervisningen har størst effekt for børn med specifikke vanskeligheder som for eksempel læseproblemer eller vanskeligheder med matematik, mens der er stor usikkerhed, når det drejer sig om børn med socio-emotionelle vanskeligheder. Området er interessant, fordi udviklingen i folkeskolen gennem de seneste to årtier har været præget af en betydelig forøgelse på specialundervisningsområdet, både i elevtal og i kroner og ører, idet ca. 20 % af udgifterne til folkeskolen bruges på specialundervisning, kommunale specialskoler og regionale tilbud inklusive.⁵³ På baggrund heraf forbereder regeringen ud fra en undersøgelse af specialundervisningsområdet i 2009 gennemført i samarbejde med KL p.t. en redegørelse herom til Folketinget.

Årsrapporten fra klagenævnet for vidtgående specialundervisning viser, at antallet af klager over specialundervisning på bare et år er steget med 46 % i forhold til 2007.⁵⁴ Af klagenævnets 392 sager i 2008 handlede langt de fleste om folkeskolens specialundervisning, og den hyppigste klageårsag er ”afslag på støtte i den overvejende del af undervisningstiden”. Formanden for klagenævnet, landsdommer Lis Sejr sagde hertil: ”Vi kender ikke den mere præcise årsag til stigningen i antallet af klagesager, men vi arbejder på højtryk for at få dem afgjort”. Stigningen i klagesagerne har også ført til længere sagsbehandlingstid, så det i 2008 i gennemsnit tog 135 dage eller 4,5 måneder at færdigbehandle en klagesag. Pernille Frahm (SF) kommenterede situationen således. ”Det er en katastrofe, fordi udviklingen viser, at forældrene ikke kan have tillid til systemet, men skal gå retens vej for at få ret. Det stigende antal klager skyldes stigende udgifter til specialundervisning, og fordi kommunerne ikke har råd til at dække området ind. Pengene mangler altså, og derfor producerer systemet disse klagesager.”

Man kan i denne forbindelse spørge, om den danske folkeskole i virkeligheden er på vej væk fra 1993-lovens enhedsskole? Spørgsmålet er bl.a. behandlet af lærer Niels Chr. Sauer i en kronik med titlen ”Enhedsskolen under pres”.⁵⁵ Han sagde her: ”Intet sted kommer enhedsskolens akutte vanskeligheder tydeligere til udtryk end i krisen omkring specialundervisningen, der i dag lægger beslag på en femtedel af skolens resurser... Hensynet til kommunens økonomi må ikke

⁵² Nyheder fra uvm.dk nr. 10 af 27.3.2009.

⁵³ Nyheder fra Uvm.dk nr. 4 af 30.1.2009.

⁵⁴ Artikel af Anders Heissel i Folkeskolen.dk af 2.3.2009.

⁵⁵ Politiken 9.8.2009, 2. sektion s. 9.

påvirke vurderingen af elevens behov for specialundervisning, fastslår undervisningsministeren med reference til loven. Men 92 % af skolepsykologerne vedgår, at økonomien er en væsentlig faktor i forbindelse med visitationen, og flere og flere skoleledere tvinges i strid med loven til at prioritere behårdt mellem specialundervisningen og skolens øvrige drift... Lige så verdensfjern som den ministerielle idyllisering forekommer imidlertid kravet om, at samfundet bare skal finansiere det løbske behov for specialundervisning uden at kny... Lovgiverne har tydeligvis lovet danskerne en skole, ingen hverken kan eller vil betale, når det kommer til stykket.”

Specialundervisningens vækst er bekymrende, men samtidig et udtryk for, at skolen tager sin opgave alvorligt med at tage hånd om også de svageste elever. Væsentligt er, at man ikke i sin søgen efter andre og mindre bekostelige undervisningsformer sætter værdier som solidaritet og restsikkerhed på spil.

Tilsyn og pasningsordninger ved de private skoler

Denne folketingsssamling har også medført ændringer på privatskoleområdet med hensyn til tilsynet med undervisningen og optagelse i dagtilbud af børn på mindst 2 år og 6 måneder mv. Især den sidste del var kontroversiel og mødte så store vanskeligheder undervejs i forhandlingerne, at det oprindelige lovforslag L 144 ved 2. behandlingen blev opdelt i to.⁵⁶ Den første del af lovforslaget blev herefter sendt til 3. behandling som L 144 A og den anden del som L 144 B.⁵⁷ Besværlighederne var imidlertid ikke slut hermed, idet de to love ved en fejl ikke blev stadfæstet inden for den i grundloven fastsatte frist på 30 dage efter vedtagelse i Folketinget. Begge lovforslag bortfaldt derfor og måtte genfremsættes som hhv. L 217 og L 218.⁵⁸ Ved 1. behandlingen af L 144 understregede Christine Antorini (S), at hendes parti støttede en egentlig certificering af de valgte tilsynsførende, men ikke fandt forslaget tilstrækkeligt, og hun kunne ”slet ikke forstå, hvorfor man af en eller anden mystisk grund har flettet et helt andet forslag med, som vi

⁵⁶ L 144 om *ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Tilsynet med undervisningen m.v. og optagelse i dagtilbud af børn på mindst 2 år og 6 måneder m.v.)*.

Fremsættelse af lovforslag 26.2.2009.

1. behandling af lovforslag 12.3.2009.

2. behandling af lovforslag 5.5.2009.

Lovforslaget blev ved 2. behandlingen opdelt på 144 A og 144 B og vedtaget ved 3. behandlingen.

⁵⁷ L 144 A om *ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Tilsynet med undervisningen m.v.)*. Ved 3. behandling af lovforslag 7.5.2009 enstemmigt vedtaget.

⁵⁸ L 217 om *ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Tilsynet med undervisningen m.v.)*. Lovforslaget enstemmigt vedtaget som lov nr. 589 af 26.6.2009. L 218 om *ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Optagelse i dagtilbud af børn på mindst 2 år og 6 måneder m.v.)*. Lovforslaget vedtaget som lov nr. 591 af 26.6.2009 med 59 stemmer (V, DF, KF, LA og Pia Christmas-Møller (UFG)) mod 49 (S, SF, RV og EL). Begge forslag blev fremsat og gennemgik alle tre behandlinger 18.6.2009.

også skal tage stilling til her, nemlig at gøre det muligt, at et barn kan starte i et privat pasningstilbud under friskoleloven, allerede når det er 2 år og 6 måneder og ikke 3 år, sådan som det er ifølge loven". Hun anbefalede derfor at opdele forslaget i to, sådan som det også skete. Opdelingen blev ligeledes anbefalet af Nanna Westerby (SF) og Johanne Schmidt-Nielsen (EL).

L 144 A, der gik igennem både 2. og 3. behandlingen uden bemærkninger, medfører, at en fri skoles forældrekræds og bestyrelse fremtidig kan vælge, om tilsynet med undervisningen skal varetages af certificerede tilsynsførende eller gennemføres ved hjælp af en af Undervisningsministeriet godkendt selvevalueringmodel.⁵⁹ De nye tilsynsførende indstilles af de frie skolars foreninger og skal uændret have de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer. I forbindelse med certificeringen, der har virkning fra 1.8.2012, tilbydes et særligt tilrettelagt uddannelsesforløb. Statens tilsyn med undervisningen kan herefter enten være et almindeligt eller et skærpet tilsyn, mens det nuværende lovbestemte særskilte tilsyn med skoler, som enten ikke tilbyder folkeskolens afgangsprøver eller ikke tilbyder prøven i faget historie, afskaffes.

L144 B, hvorefter de frie grundskoler i privat dagspasning kan modtage børn, fra de er bare 2 år og 6 måneder, blev genstand for større debat ved 3. behandlingen.⁶⁰ Britta Schall Holberg (V) fandt det "stærkt bemærkelsesværdigt, at Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, SF og Enhedslisten har ønsket, at dette lovforslag skulle deles i to – og jeg går ud fra, at det er begrundet ud fra, at man med fuld musik kan stemme imod det lovforslag, vi nu behandler". Det tog hun ikke helt fejl i. Christine Antorini (S) fastholdt, at hendes parti "stemmer imod at åbne for, at man kan sende bittesmå børn af sted i en børnehave, hvor der er lave normering", og Marianne Jelved (RV) nævnte, at det stod de frie skoler frit for at "oprette en afdeling for vuggestuebørn i forbindelse med deres børnehave"; hun begrundede sit partis nej til lovforslaget med, at det ville have "nogle konsekvenser, som Det Radikale Venstre simpelt hen ikke vil acceptere, nemlig at vi fra lovforslagets vedtagelse har givet det grønne stempel til, at et barn kan begynde i børnehave, når det er 2½ år".

Og kort tid efter måtte undervisningsministeren så meget mod sin vilje sammen med L 216 genfremsætte lovforslagene 144 A og 144 B som L 217 og L 218. Ved 1. behandlingen redegjorde han for den manglende stadfæstelse af de tre forslag og beklagede "det besvær, som fejltagelsen medfører for Folketingets medlemmer og administrationen. Hvis det var tilladt at bære sæk og aske på Folketingets talerstol, ville jeg gøre det i dag."

⁵⁹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 12.3.2009.

⁶⁰ L 144 B om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. (Optagelse i dagtilbud af børn på mindst 2 år og 6 måneder m.v.). Ved 3. behandling af lovforslaget 7.5.2009 vedtaget med 60 stemmer (V, DF, KF, LA og Pia Christmas-Møller (UFG)) mod 51 (S, SF, RV og EL).

På privatskolernes organisatoriske niveau har sidste års opbrud givet sig udslag i konkrete ændringer med virkning fra 1. august 2009.⁶¹ Således er Frie Grundskolers Fællesråd (FGF), paraplyorganisation for Danmarks Privatskoleforening (DP), Lilleskolerne, Foreningen af Kristne Friskoler, Foreningen af Katolske Skoler i Danmark, Private Gymnasier og Studenterkurser og tyske mindretalsskoler, lukket ned.⁶² FGF blev dannet i 1970'erne og repræsenterede senest ca. 240 skoler og 60.000 elever i de frie grundskoler. Lukningsbeslutningen blev taget, efter at Danmarks Privatskoleforening, der var paraplyorganisationens største medlem, i 2008 valgte at melde sig ud. Som en konsekvens heraf er også Institut for Videreuddannelse (IFV) lukket; IFV, der var oprettet af skoleforeningerne under Frie Grundskolers Fællesråd i samarbejde med Frie Skolers Lærerforening, har udbudt kurser og uddannelser til efter- og videreuddannelse af personale ved frie grundskoler, primært lederuddannelser og kurser om arbejdsmiljø. Resterende aktiviteter er gennemført med bistand fra DP. Arne Pedersen, formand for FSL, beklagede lukningen, men håbede, ”at det bliver starten til et nyt fællesskab med skoleorganisationerne om efter- og videreuddannelser”. Samtidig er DP's sekretariat udvidet.⁶³ Spændende, om dette opbrud på sigt bringer den samlede frie skolesektor frugtbare vilkår for at drive skole.

Ny revision af de gymnasiale uddannelser

Der er i skrivende stund gået fire år siden studieretningsgymnasiets indførelse i 2005, og 2. hold studenter er færdige. Reformen er blevet grundigt evalueret i ni rapporter, hvoraf de fleste er udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut.⁶⁴ Rapport nr. 8 konkluderede bl.a., at fokus på flerfaglige sammenhænge har opdateret de gymnasiale uddannelsers almindelige funktion, og at eleverne selv synes, de er blevet mere studieparate, mens lærerne gerne ser fagligheden styrket.⁶⁵ I følgegruppens niende og sidste rapport fokuseres der på den faglige udvikling i fysik og matematik i et internationalt perspektiv.⁶⁶ Følgegruppen for gymnasie-reformen anbefalede derfor en række justeringer. Også hf-uddannelsen blev evalueret i årets løb.⁶⁷ Evalueringen er foretaget af Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier på Syddansk Universitet og omfattede både toårige hf-kurser og VUC'er. Af fokuspunkter kan nævnes, hvordan de obligatoriske fag dansk, en-

⁶¹ Se Uddannelseshistorie 2008 side 192-193.

⁶² <http://www.frieskoler.com/page.dsp?page=2051>

⁶³ Nyt om Privatskolerne nr. 10 af 25.6.2009.

⁶⁴ Se bl.a. *Uddannelseshistorie 2008* s. 194-196.

⁶⁵ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 15.1.2009.

⁶⁶ Undervisningsministeriets nyhedsbrev af 2.4.2009. Evalueringen omfatter to rapporter: *The subject of Mathematics from an international perspective. Mathematics A and B in HTX and STX* og *The subject of Physics from an international perspective. Physics A and B in HTX and STX*.

⁶⁷ Nyheder fra Uvm.dk nr. 21 af 26.6.2009.

gelsk og matematik kan bidrage til den særlige hf-faglighed, og hvordan kursistinddragende arbejdsformer og princippet om anvendelsesorientering kan op-prioriteres.

På denne baggrund kunne forligskredsen bag gymnasireformen så 2. april 2009 indgå det længe ventede forlig om en revision af stx, hhx, htx og hf.⁶⁸ Forliget blev, som det fremgår af følgende oversigt, ret så omfattende:

- Grundforløbet tilrettelægges, så det kvalificerer valget af studieretning.
- Læreplaner og vejledninger justeres, og elevforsømmelser søges reduceret. Undervisningen i naturvidenskab og fremmedsprog gøres mere anvendelsesorienteret, og begrænsningen i antal naturvidenskabelige fag i grundforløbet i stx ophæves. Der indføres karakter i faget naturvidenskabeligt grundforløb, som anføres på eksamensbeviset, men uden at tælle med. I fremmedsprog får elever i stx med 3 fremmedsprog ret til at vælge matematik B i stedet for naturvidenskab B, mens elever i stx med 4 fremmedsprog fritages for kravet om et naturvidenskab B. Kravet om begynderprog som 2. fremmedsprog på A-niveau ændres til mindst B-niveau for elever i stx, der har matematik A i kombination med fysik og kemi på mindst A- og B-niveau.
- I almen studieforbereelse i stx nedsættes timetallet fra ca. 240 timer til ca. 200 timer, hvilket svarer til at gå fra A-niveau til B-niveau. Formål og bedømmelseskriterier ved prøven i almen studieforbereelse præciseres, og vægten for prøvekarakteren nedsættes fra 2 til 1½.
- Studieretningsprojektet i stx, hhx og htx fastholdes som overvejende flerfagligt, så det bygger på et studieretningsfag på A-niveau samt et fag på mindst B-niveau; dog får skolelederen kompetence til at godkende, at projektet alene skrives ud fra ét studieretningsfag på A-niveau, eller at et 3. fag inddrages. Desuden præciseres det, at vejledningen omfatter alle dele af processen, og at de første 5 af studieretningsprojektets 10 skoledage placeres adskilt fra de sidste 5 dage.
- Antallet af prøver reduceres fra 11 til 9 på de treårige uddannelser, som udgangspunkt med en mundtlig og en skriftlig prøve, så der aflægges mindst tre skriftlige og tre mundtlige prøver. Den skriftlige eksamensperiode inkl. censur afkortes, ved at opgavebesvarelser fremsendes samtidig til de to skriftlige censorer. Der indføres karakterer i det naturvidenskabelige grundforløb og i almen sprogforståelse; begge karakterer anføres på eksamensbeviset, men tæller ikke med i gennemsnittet. Skriftlige prøver indgår i udtrækket af prøvfag. Desuden ændres klagerreglerne, så en klage også kan resultere i en lavere karakter end den først afgivne.
- På hf indføres der en historieopgave, og mindstekravene til sammensætning af valgfag ændres, så det bliver lettere at indplacere 2. fremmedsprog og/eller fysik på B-niveau i det toårige forløb. Prøven i kultur- og samfundsfaggruppen kobles

⁶⁸ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 3.4.2009.

sammen med eksamensprojektet til én prøve, mens prøven i den naturvidenskabelige faggruppe ændres, og forberedelsestiden nedsættes til 30 minutter.

- For hhx og htx skal der skabes bedre sammenhæng mellem studieområdernes delforløb. Prøveformen for det internationale område i hhx ændres til en mundtlig synopsisprøve, mens bestemmelserne i htx klargøres.

Nogle af forslagene kræver lovændringer, som vil blive gennemført i den kommende folketingssamling.⁶⁹ Det gælder således reduktionen af timetallet i almen studieforberedelse fra 240 til 200 timer, nedsættelsen af antallet af prøver fra 11 til 9, sammenlægningen af kultur- og samfundsfaggruppen med eksamensprojektet på hf og styrkelsen af hf 'eres muligheder for at blive optaget på videregående uddannelser. Andre ændringer kan ske på bekendtgørelsesniveau, bl.a. præciseringen af, at eleverne skal have en reel mulighed for at ønske studieretning efter grundforløbet, den såkaldte af-akademisering af studieretningsprojektet, styrkelsen af fremmedsprog og naturvidenskabsfag og styrket evaluering af den enkelte hf-kursist. Ændringsbekendtgørelserne er trådt i kraft 1.8.2009. Af de punkter, der kræver lovændring, vil prøvespørgsmålet ved stx formentlig blive debatteret indgående under Folketingets behandling, idet det kan medføre den danske stils "exit som obligatorisk eksamensopgave";⁷⁰ som aftalen foreligger, indgår dansk i eksamensudtrækket og kan følgelig udgå.

Af lovændringer i dette folketingsår skal omtales L 100, som udvider det offentlige udbud i Danmark af International Baccalaureate (IB), der er en privat, toårig, international, gymnasial ungdomsuddannelse, fra 7 til 10 gymnasier; samtidig udvides tilskudsmulighederne til den 1-årige forberedelsesklasse i 1. G, pre-IB.⁷¹ Om udvidelsen er tilstrækkelig, skal senest vurderes om 5 år. Som hidtil vil uddannelsen være gratis på de offentlige institutioner, mens der på de private gymnasier, hvor uddannelsen frit kan udbydes, som hovedregel er deltagerbetaling.

⁶⁹ Nyheder fra uvm.dk nr. 22 af 14.8.2009.

⁷⁰ Gymnasieskolen nr. 9 af 14.5.2009 s.2.

⁷¹ L 100 om *ændring af lov om institutioner for almen-gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v. og forskellige andre love. (Udvidelse af udbuddet af International Baccalaureate (IB)).* Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 14.1.2009.

1. behandling af lovforslag 22.1.2009.

2. behandling af lovforslag 26.3.2009.

3. behandling af lovforslag 2.4.2009.

Lov nr. 289 af 15. april 2009.

På IB undervises der på engelsk i modersmålsprog, fremmedsprog, samfundsorienterede fag, naturvidenskab, matematik samt forskellige valgfag, herunder kreative fag, og uddannelsen afsluttes med IB Diploma. Den internationale organisation International Baccalaureate Organisation (IBO) regulerer indholdet i uddannelsen og vil også fremover skulle akkreditere både private og offentlige institutioner. Se også Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 13.11.2008.

Ved lovforslagets 1. behandling henviste Sophie Løhde (V) til ”den aftale, som alle partier i Folketinget på nær Enhedslisten og Liberal Alliance har indgået om principperne for indplacering af IB-uddannelsen i det danske uddannelsessystem”. Alligevel var Martin Henriksen (DF) bekymret, fordi ”IB-uddannelsen, selv om den kan være fornuftig nok, ... jo alt andet lige er en uddannelse, der ikke er reguleret af danske myndigheder, som ikke er reguleret af danske politikere, men som er finansieret af danske skatteborgere”, men hans parti ville dog alligevel ikke bryde den indgåede aftale. Også Nanna Westerby (SF) tilsluttede sig på sit partis vegne lovforslaget, men understregede, at det var vigtigt med et loft over antallet af danske IB-skoler, ”for IB skal være et supplement til det almene gymnasiesystem. Vi vil ikke have et parallelt system til de danske gymnasiale uddannelser”.

Året bragte desuden endnu et skridt henimod parallelisering af de offentlige og de private ungdomsuddannelser, idet der for de private gymnasieskoler, studenterkurser og hf-kurser ved L 8 blev indført en ny tilskudsmodel med virkning allerede fra 1.1.2009.⁷² Modellen følger hovedstrukturen i de offentlige gymnasiers taxametermodel, så de to skoleformer i højere grad er økonomisk sammenlignelige. Det betyder i praksis, at der på finansloven fastsættes en undervisningstakst, fællesudgiftstakst, bygnings- og færdiggørelsestakst for hver af de almengymnasiale uddannelser. Derudover fastsættes nogle tillægstakster til udvalgte fag på A-niveau og et tilskud til særligt oprettede studieordninger. Debatten under lovforslagets 1. behandling foregik i enighed og kan sammenfattes med Marianne Jelveds (RV) ord: ”Det (lovforslaget) er jo en fuldstændig naturlig følge af de ændringer, der er sket på gymnasieområdet i øvrigt”.

Der er stadig rigtig mange elever i gymnasieklasserne, og man kan godt holde varmen med 30 elever i et lille klasselokale, når solen skinner. På baggrund heraf foreslog SF, Socialdemokratiet og Enhedslisten med B 136 at indføre et loft over gymnasiale klassekvotienter på max. 28 elever pr. klasse på de gymnasiale uddannelser.⁷³ Christine Antorini (S) omtalte under debatten væksten i den gennemsnitlige klassekvotient siden 2003, i stx fra 24 elever til 25,6, 25,6, 26,8 og endelig

⁷² L 8 om ændring af lov om private gymnasieskoler, studenterkurser og kurser til højere forberedelseseksamen (hf-kurser). (Opfølgning på kommunalreformen og forenkling af tilskudssystem). Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 8.10.2008.

1. behandling af lovforslag 23.10.2008.

2. behandling af lovforslag 16.12.2008.

3. behandling af lovforslag 19.12.2008.

Lov nr. 1409 af 27.12.2008.

⁷³ B 136 Forslag til folketingsbeslutning om indførelse af et loft over klassekvotienter på maksimalt 28 elever på de gymnasiale uddannelser. Fremsat 17.3.2009 af Nanna Westerby (SF), Christine Antorini (S), Johanne Schmidt-Nielsen (EL). 1. behandling 5.5.2009. Blev ved 2. behandlingen 28.5.2009 forkastet, idet 44 (S, SF og EL) stemte for, 55 imod (V, DF, KF og LA), mens 5 (RV) undlod at stemme. Se også Gymnasieskolen nr. 10 af 28.5.2009 s.11.

skoleåret 2007-08 et lille fald til 26,5.⁷⁴ For hf har stigningstakten været følgende: Fra 21 over 24,3 og 23,5 til 26,5 og et lille fald til 26,1. På hhx steg tallet fra skoleåret 2005-06 fra 29,9 over 30,2 til 30,3, og så et lille fald til 28,9. Hun ville desuden gerne vide, om regeringens afvisning af beslutningsforslaget ville få konsekvenser for folkeskolens eksisterende loft på 28 elever, men det var der ikke tilslutning til. Per Clausen (EL) erindrede om, at ”en af de vigtigste grunde til, at Enhedslisten forlod forhandlingerne omkring gymnasireformen, jo var spørgsmålet omkring det her maksimumsloft på klasse størrelserne”, men han var egentlig mest optaget af elevernes undervisningsmiljø, og han betegnede det, at ”der sidder over 30 mennesker i et lokale, der ofte er bygget til 24” som ”et selvstændigt problem”. Beslutningsforslaget, der af Gorm Leschly, formand for GL, blev betegnet som en ”rituel ideologisk stammedans”, blev som forventeligt afvist.⁷⁵ Gorm Leschly var i øvrigt ikke overrasket over udviklingen og fremhævede, at de stadig stigende klassekvotienter gav stadig mindre lærertid til den enkelte elev, og han understregede, at ”det rammer i særlig grad elever fra ikke-boglige hjem”.

Klasse størrelserne hænger også sammen med taxameterfinansieringen, som nu har fungeret siden 2007. Taxametermodellen kritiseres for, at den ikke giver gymnasierne lige udfoldelsesmuligheder, men ”forgylde gymnasier med mange elever fra boglige hjem, mens gymnasier med elever, der har mindre støtte hjemmefra og dermed større frafald, kæmper med økonomien”.⁷⁶ Taxameterbetalingen, der er den samme pr. elev uanset social baggrund, udløses af antal fuldførte eksamener. Gymnasiernes regnskaber, som ligger til grund for taxametertilskuddet, viser, at ”de populære gymnasier i Gentofte og Københavns indre by” har kunnet levere ”solide overskud”; Falkonergårdens Gymnasium har således haft et samlet overskud på over 10 mio. i denne toårige periode, mens andre gymnasier, bl.a. på Københavns vestegn, har det sværere. For to hæderkronede gymnasier, Metropolitanskolen på Nørrebro og Østre Borgerdyd på Østerbro, har vanskelighederne været så store, at de har besluttet fra august 2009 at gå sammen i et nyt gymnasium, Gefion Gymnasium, der kommer til at ligge i det indre Køben-

⁷⁴ Gennemsnittet er målt på klassekvotienten i dansk.

⁷⁵ Gymnasieskolen nr. 10 af 28.5.2009 s. 20.

⁷⁶ Politiken af 23.8.2009 1. sektion s. 3.

havn over for Statens Museum for Kunst.⁷⁷ Metropolitanskolens vanskeligheder skyldtes mangel på elever på grund af beliggenheden på Nørrebro, og Østre Borgerdyd havde for små lokaler til at holde en høj klassekvotient. Med lukningen af Metropolitanskolen, som havde 800 års jubilæum september 2009, forsvinder en af Danmarks ældste skoler, men den vil formentlig fremtidig stadig stå som en minderune over gymnasiepædagogikken i første halvdel af 1900-tallet i kraft af romanen "Det forsømte forår" fra 1940 af Hans Scherfig (1905-79).

Lærermanglen i gymnasiesektoren blev endnu et fokuspunkt i årets debat. Gymnasieskolernes Rektorforening, der repræsenterer de 135 offentligt selvejende gymnasier og hf-kurser i Danmark, Færøerne, Grønland og Sydslesvig, foretog september 2008 en undersøgelse blandt sine medlemmer af lærersituationen.⁷⁸ Den viste, at 148 af i alt 556 ledige stillinger, dvs. 27 %, ikke var besat med fastansatte lærere; heraf var mere end halvdelen, nemlig 84 ubesatte stillinger, i de naturvidenskabelige fag matematik, fysik og kemi. Skolerne havde derfor måttet ty til midlertidige løsninger i form af overarbejde og vikarer. Hertil kommer, at lærermangelen forventes at vokse i de kommende år, idet mange lærere nærmer sig pensionsalderen. Lærersituationen er værst i provinsen, men også i Region Hovedstaden står mere end 20 % af de opslåede stillinger ubesatte; rimeligt nok fandt foreningens formand Peter Kuhlmann lærersituationen "lettere for en rektor fra et gymnasium, der ligger på S-togs-linjen, end for en rektor for et gymnasium i Vestjylland"; og han gav ved samme lejlighed udtryk for, at nyuddannede kandidater "ikke udviser nogen imponerende mobilitet".⁷⁹ Selv om der også i foråret 2009 var mange ledige stillinger, kom der dog en lille lysning i situationen, for uanset om "det skyldes finanskrisen eller andet på konjunkturbarometret, ser det ud til, at flere i år søger jobbet som gymnasielærer".⁸⁰ Blandt ansøgerne var både nyuddannede, privatansatte og forskere.

⁷⁷ *Metropolitanskolen* blev grundlagt i 1209 af biskop Peder Sunesøn som domskole til Vor Frue Kirke; først i 1817 fik skolen officielt navnet Metropolitanskolen. Indtil 1918 var skolen det eneste offentlige gymnasium i København og tjente undertiden som forsøgsskole, især før den store latinskolereform 1805-09. 1816-1938 havde skolen til huse i bygninger opført 1810-16 af C.F. Hansen ved Frue Plads. Derefter flyttede den ind i det nedlagte Femmers Kvindeseminariums bygning på Nørrebro. *Østre Borgerdyd Gymnasium* er den ene af de to Borgerdydskoler. Selskabet for Borgerdyd oprettede 1787 en privat drengeskole, som året efter blev delt i to. Borgerdydskolen i København, det nuværende Østre Borgerdyd, var 1813-43 placeret i Klareboderne, 1843-84 i Bredgade og har siden da haft til huse i Stockholmsgade. Den anden skole flyttede under navnet Borgerdydskolen på Christianshavn i 1795 til Strandgade og derefter til Wildersgade, 1892 til Helgolandsgade og 1970 til Sjælør Boulevard. Skolerne blev 1919 overtaget af staten under navnene Østre Borgerdydskole og Vestre Borgerdydskole. Fra hhv. 1953 og 1957 har der været adgang for piger. Kilde: Den Store Danske.

⁷⁸ Gymnasieskolernes rektorforenings pressemeddelelse 23.10.2008.

⁷⁹ Politiken 29.3.2009, 4. sektion s. 6.

⁸⁰ Gymnasieskolen nr. 9 af 14.5.2009 s. 9.

Og så overtog Grønlands hjemmestyre med virkning fra 1.1.2009 ansvaret for de grønlandske gymnasiale uddannelser ved L 56.⁸¹ De nærmere vilkår fastsættes i en samarbejdsaftale mellem Undervisningsministeriet og det grønlandske Departement for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke (KIIN), så eleverne fra de grønlandske gymnasiale uddannelser fortsat er ligestillede med elever fra de danske gymnasier ved optagelser på videregående uddannelser i Danmark.⁸² Ved 3. behandlingen brød Dansk Folkeparti den politiske enighed om forslaget og stemte imod af økonomiske grunde.⁸³ Martin Henriksen (DF) begrundede sit partis sene holdningsskift med, at først efter at tillægsbetænkningen var afgivet, havde ministeren oplyst, at hvis forslaget ikke blev vedtaget af Folketinget, ville det ekstraordinære tilskud på 2,7 mio. kr. bortfalde og gymnasieområdet blive et af sagsområderne til senere overdragelse, hvor overtagelsen blev finansieret af selvstyret uden en forhøjelse af statens generelle tilskud.

Alt i alt er gymnasiets situation præget af de løbende justeringer af den stadig unge reform fra 2003. Det forlig, der blev indgået i foråret, kunne pege henimod en helt ny lov, men Bertel Haarder mente ”overordnet, at reformen har bestået: Der er ikke grundlag for at skrotte reformen, men for at reparere på den, ikke mindst når det gælder fagligheden”.⁸⁴

Skolepraktik på vej tilbage i erhvervsuddannelserne

Skolepraktik er ingens livret, men kan være nødvendig alligevel, når antallet af praktikpladser ikke er stort nok. Derfor er finanskrisens negative indvirkning på praktikpladssituationen blevet søgt imødegået med L 214 om afskaffelse af præmieordning og indførelse af præmie, løntilskud og bonus til fremme af flere uddannelsesaftaler og praktikaftaler.⁸⁵ Lovforslaget, der har til formål at gøre det mere attraktivt for virksomhederne at indgå praktikaftaler, justerer reglerne for

⁸¹ L 56 om *de gymnasiale uddannelser i Grønland*. Lovforslaget vedtaget med 94 stemmer (V, S, SF, KF, RV, EL, LA, Lars-Emil Johansen (SIU og UFG) mod 17 (DF).

Fremsættelse af lovforslag 5.11.2008.

1. behandling af lovforslag 13.11.2008.

2. behandling af lovforslag 11.12.2008.

3. behandling af lovforslag 19.12.2008.

Lov nr. 1393 af 27.12.2008.

⁸² Nyheder fra uvm.dk nr. 1 af 9.1.2009.

⁸³ www.folketinget.dk

⁸⁴ Politiken 15.1.2009, 1. sektion s. 5.

⁸⁵ L 214 om *ændring af lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion. (Afskaffelse af præmieordning og indførelse af præmie, løntilskud og bonus)*. Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 12.5.2009.

1. behandling af lovforslag 19.5.2009.

2. behandling af lovforslag 28.5.6.2009.

3. behandling af lovforslag 29.5.2009.

Lov nr. 427 af 30.5.2009

elevrefusion i 2009 og 2010 ved for elever med uddannelsesaftaler at udløse et tilskud i prøvetiden på 2.000 kr. månedligt og for elever med praktikaftaler under egu et løntilskud på 30 kr. i timen i prøvetiden. Endvidere udløses en bonus på 10.000 kr. for videreførelse af uddannelsesaftaler med elever i erhvervsuddannelse efter prøvetidens udløb. Ordningen har virkning for uddannelsesaftaler, der er indgået fra den 1. juni 2009 og frem. Betingelsen for udbetaling er, at der foreligger en skriftlig uddannelsesaftale med en prøvetid på indtil tre måneder eller egen praktikaftale. Det er virksomheden selv, der skal ansøge om præmie, tilskud og bonus.⁸⁶ Under lovforslagets 1. behandling⁸⁷ sagde Marianne Jelved (RV) bl.a., at hun var ”helt indstillet på, at der skal skrues op for skolepraktikordningen i den her periode, og jeg er meget tilfreds med, at alle, der overhovedet er involveret i det her område, er enige om, at kvaliteten af skolepraktikken skal være langt, langt bedre end den skolepraktik, vi kendte, før vi skruede ned for skolepraktikken for nogle år siden”.⁸⁸ Johanne Schmidt-Nielsen (EL) hilste også forslaget velkomment og gjorde opmærksom på, at ”omkring 5.000 unge står i en situation, hvor de mangler en praktikplads ... unge, der brænder efter at gøre deres uddannelse færdig, der brænder efter at komme ud på arbejdsmarkedet”. Nanna Westerby (SF) spurgte Bertel Haarder, om han var ”enig i, at det ville være bedst, at man arbejder på, at man inden sommer får fremlagt noget om den skolepraktikordning, fordi lige nu mister vi jo praktikpladser hver evig eneste dag, og hver evig eneste dag er der unge mennesker, der bliver stoppet i deres uddannelse. Så er ministeren enig i, at det helst inden sommer er målet, at der kommer en aftale om udvidelse af skolepraktikpladserne?” Og det var han!

Af andre initiativer i årets løb kan nævnes, at regeringen indgik aftale med Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre om gennemførelse af en ny AMU-udbudsrunde og etablering af 8-14 VEU-centre pr. 1.1.2010.⁸⁹ Aftalen skal ses i forlængelse af trepartsforhandlingerne i efteråret 2007, hvor der var enighed om, at afdække og vurdere mulighederne for at forny styring og vilkår for udbud af AMU. Alle AMU-udbydere skal tilknyttes et VEU-center, og de 8-14 centre skal tilsammen være landsdækkende, så der bliver større overskuelighed i de offentlige tilbud til ufaglærte og faglærte om erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse, og således at der sker en koordinering af virksomhedsopsøgende arbejde, markedsføring og behovsafdækning mv. Den stigende arbejdsløshed har bevirket en forøgelse på 50 % af AMU-kursusvirksomhed i 1. kvartal 2009 set i forhold til samme periode i 2008.⁹⁰ For at erhvervsskolerne og AMU-centrene

⁸⁶ Fremgår af den nye bekendtgørelse herom udstedt 4.7.2009, jf. Nyheder fra uvm.dk nr. 22 af 14.8.2009.

⁸⁷ www.folketinget.dk

⁸⁸ Se Uddannelseshistorie 2005 s. 131-133 og Uddannelseshistorie 2006 s. 116-117.

⁸⁹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 12.5.2009.

⁹⁰ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 16.5.2009.

kan følge med denne kraftige stigning i kursusaktiviteten, har Undervisningsministeriet bevillet et ekstra a conto beløb på 132 millioner kroner til skolerne.

Økonomien har det ellers ikke bedre end godt på erhvervsuddannelserne. Peter Amstrup, formand for Danske Erhvervsskoler, advarede mod at fortsætte ”de sidste års mange besparelser” og sagde: ”Gennem de seneste par år er erhvervsskolerne blevet udsat for en række såkaldte intelligente besparelser, som skulle være den begavede afløser for de foregående års grønthøstermetodebesparelser. I dag fortryder vi, at vi ikke gav Finansministeriet en tiltrængt hånd med at definere begrebet intelligent”.⁹¹ Han påpegede endvidere, at ”den økonomiske krise og den medfølgende mangel på praktikpladser har medført, at elevtilmeldingerne til erhvervsuddannelserne på de tekniske skoler i år er markant faldende”, og at det vil påvirke skolernes økonomi yderligere i negativ retning.

Læremangel og campusdannelser

Lærersituationen i folkeskolen har i det forløbne år været et af de markante emner i den offentlige debat. Danmarks Lærerforening har i februar-marts 2009 på ny undersøgt lærermanglen i folkeskolen.⁹² Resultatet, der er baseret på oplysninger fra 93 ud af landets 98 kommuner, viste, at lærermanglen ikke uventet atter er steget, nemlig med 22 % i forhold til sidste år, hvor den var øget med 13 % i forhold til året før, idet 2.578 lærerstillinger i folkeskolen på undersøgelsestidspunktet var besat med ikke-læreruddannede og 143 stillinger ubesatte. I gruppen af nyansatte lærere var 27 % uden læreruddannelse, men ca. halvdelen var dog i gang med at skaffe sig én. Undersøgelsen viste også, dels at skolerne i og tæt på seminariebyer først og fremmest ansætter lærerstuderende, hvis der ikke er færdiguddannede lærere at få, og at en del af de ansatte ikke-læreruddannede efterfølgende har påbegyndt en læreruddannelse, dels at lærermanglen er ujævn fordelt over landet med rekord i en nordsjællandsk kommune, hvor 24 % af lærerstillingerne er besat med ikke-læreruddannede. Lærermanglen ser hermed ud til at overstige Danmarks Lærerforenings prognose fra 2007 om, at der i 2015 vil mangle 8.000 lærere, hvis ikke udviklingen skifter retning.⁹³ Også Skolerådets formand Jørgen Søndergaard forudså i rådets årsberetning en markant stigning i lærermanglen i de kommende år og nævnte, at antallet af lærere på efterløn i de seneste år er steget med 396 % fra ca. 1.150 i 1998 til ca. 4.600 i 2006. Han var både bekymret for antallet af uddannede lærere og for kvaliteten, og han advarede mod, at professionshøjskolerne sænker adgangs- og indholds krav, hvilket han mente på længere sigt vil ”være en katastrofe”. Lærermanglen var ved skoleårets start visse steder så alvorlig, at der blev taget utraditionelle metoder i brug.

⁹¹ Politiken af 29.6.2009, 2. sektion s. 7.

⁹² <http://www.dlf.org/unders%c3%b8gelseser/2009+-+l%c3%a6rermangel+i+folkeskolen>

⁹³ Se Uddannelseshistorie 2008 s. 200.

Således oprettede man i Helsingør et lynkursus på 60 timer, hvor folk med andre uddannelser kunne lære at undervise skolebørn.⁹⁴ Men Danmarks Lærerforenings formand Anders Bondo Christensen påpegede, at et tougers kursus kun kan være en midlertidig løsning, og at man ikke kan blive lærer på 60 timer.

I samme retning pegede en første opgørelse af antal linjefag i den første årgangs valg af 2. og 3. linjefag – hvad der ikke gør lærersituationen bedre.⁹⁵ På måletidspunktet var det samlede antal valg af linjefag på den nye uddannelse reduceret med 37 % i forhold til 2003-2006. Det begrænsede antal studerende på læreruddannelsesafdelingerne i provinsen har givet anledning til kreative løsninger af forskellig art, fx ved oprettelse af linjefagshold.⁹⁶ Således har man visse steder eksperimenteret med samlæsning af fjernstuderende (også kaldet netstuderende) og såkaldte matrikelstuderende, evt. over flere årgange, for at kunne oprette linjehold inden for rammerne af den ny uddannelse. Andre steder har man valgt at oprette alle linjefag, men er der kun få studerende på holdene, da med færre lektionsressourcer tilknyttet.

Sommerens optag bragte dog en lille lysning i lærersituationen, idet der blev optaget 2991 1. prioritet-studerende på læreruddannelsen, dvs. 13 % flere end i 2008, hvor der blev optaget 2645.⁹⁷ På tilbagemeldingstidspunktet ultimo juli 2009 var der dog stadig ledig kapacitet ved 15 ud af i alt 18 uddannelsessteder, idet kun tre uddannelsessteder, Zahle, Frederiksberg og Århus, fik flere 1. prioritetsansøgere, end der var plads til.⁹⁸ 141 lærerstuderende blev afvist i København, mens der var ca. 1.500 ledige pladser i resten af landet.⁹⁹ Efteroptaget har dog hjulpet på situationen. LO's ugebrev A4 undersøgte hos et repræsentativt udsnit af 18-25-årige studenter begrundelserne for at fravælge læreruddannelsen, og fire forklaringer sprang i øjnene:¹⁰⁰ At lærernes løn er for lav (72 %), at mange elever i folkeskolen mangler respekt for lærerne (70 %), at lærernes arbejdsvilkår er for ringe (65 %), og at folkeskolen mangler ressourcer og er nedslidt (64 %). Samtidig mente 69 %, at der skal tilføres flere ressourcer til folkeskolen, 67 % foreslog lønstigninger, mens 54 % påpegede, at klassekvotienterne bør sættes ned.¹⁰¹

⁹⁴ Refereret efter Helsingør Dagblad i tv-avisen 5.8.2009, se <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2009/08/05/121257.htm>

⁹⁵ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 22.1.2009.

⁹⁶ Seminariernes Religionslærerforenings Medlemskommunikation nr. 1, 2008 af 7.6.2008; se http://www.emu.dk/sem/fag/kre/forening/mk_2008_1/MK_2008_1.pdf

⁹⁷ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 29.7.2009.

⁹⁸ Politiken.dk af 30.7.2009.

⁹⁹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 31.7.2009.

¹⁰⁰ Skoleleder.Nyt nr. 19 af 4.12.2008.

¹⁰¹ Lederen i Skoleledelse nr. 8 af 30.4.2009.

Ansøgertallet til pædagoguddannelsen var også højere end sidste år, idet der i år blev optaget 3680 1. prioritet-studerende på pædagoguddannelsen, dvs. 22 % flere end sidste år, hvor der blev optaget 3023.¹⁰² Der var samtidig ledig kapacitet ved 20 ud af de resterende 25 uddannelsessteder, og kun ét uddannelsessted, Peter Sabroe, havde flere 1. prioritetsansøgere, end der var plads til, mens uddannelsen bortfaldt helt i Ranum. Selv om der således kan konstateres en beskeden stigning i ansøgertallet, er det langt fra nok, for som Laust Joen Jakobsen, formand for professionshøjskolernes rektorer, udtrykte det: ”Men selv om bøtten vender, så tager det år, før det slår igennem økonomisk... og det kan vi ikke vente på”.¹⁰³ Professionsskolernes regnskaber for 2008 forventes således at vise et samlet driftsunderskud på 97 mio. kr. Det skyldes faldende taxameterindtægter på grund af ”historisk få studerende – og et stort frafald”. Bertel Haarder forsikrede imidlertid om sin opbakning til professionshøjskolerne ved den kommende fordeling af globaliseringsmidlerne på grund af ”professionshøjskolernes arbejde og bestræbelser på at skabe faglige og bæredygtige uddannelser”.

Undervisningsministeren ønskede med baggrund i antal afviste ansøgere på seminarierne i storbyområderne, ”at der skal være frit optag, så alle kan komme i gang”, og han anså en udvidelse af pladsantallet ved hovedstadsinstitutionerne for en billig og fleksibel løsning. Rektor for professionshøjskolen Metropol i København Stefan Hermann kommenterede situationen således: ”Jeg kunne snildt fylde 100 flere lærerstuderende på i København. For det er så mange, vi er blevet nødt til at afvise i år. Og det er jo helt hul i hovedet, når man tænker på, hvor stor lærermangel der kommer til at være de næste mange år”.¹⁰⁴ Danmarks Lærereforenings formand Anders Bondo Christensen var enig: ”Det er en lille stigning af studerende efter fem år med fald, så det er stadig alt for lidt. Vi skal selvfølgelig gøre alt, vi kan, for at få flere til at søge ind på seminarierne i de mindre byer, men plads til flere i de store byer er også et skridt på vejen”. Rektorkollegiets formand Laust Joen Jakobsen mente dog, at det ikke er så ligetil at skrue op for optaget i storbyerne: ”Det er meget let for undervisningsministeren at lægge det ansvar på vores skuldre. Men det handler også om, at der skal være plads til de nye studerende i storbyerne. Det kræver mere plads og flere lærere.” Spørgsmålet er, hvordan det som helhed ville påvirke lærersituationen, hvis der blev oprettet flere pladser i storbyerne. Resultatet kunne meget vel blive, at man blot flyttede studerende fra de øvrige læreruddannelsessteder, og at antallet derfor ikke blev flere lærerstuderende totalt set. Og konsekvensen kunne på længere sigt meget vel blive, at det ville blive endnu sværere at rekruttere lærere til skoler på landet.

Der er således et påtrængende behov for at finde andre løsninger på folkesko-

¹⁰² Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 29.7.2009.

¹⁰³ Politiken af 15.3.2009 4. sektion s. 1.

¹⁰⁴ Politiken.dk af 31.7.2009.

lens lærersituation som fx meritlæreruddannelsen. Derfor er deltagerbetalingen for uddannelserne til meritlærer og meritpædagog nedsat over en treårig periode med hhv. ca. 30 % og ca. 15 %, idet der på Finansloven 2009-12 forventes afsat 38,5 mio. kr. til formålet.¹⁰⁵ Det skønnes, at af de godt 1.000 årselever (2007) på meritpædagoguddannelsen er ca. 25 % selvbetalere, mens det gælder 75 % ud af de godt 600 meritlærerstuderende. Meritlæreruddannelsen oplevede i år med i alt 1114 ansøgere medio august et næsten fordoblet ansøgertal i forhold til 2008, hvor der blev optaget ca. 625 meritlærerstuderende.¹⁰⁶ Stigningen skyldes formentlig delvis den økonomiske krise, dels den lavere egenbetaling, dels de pr. 1.8.2008 justerede optagelseskrav, der har lempet adgangen til merituddannelsen.¹⁰⁷

Et nyt tiltag er som nævnt i afsnittet ”Udfordringsret og puljestyling” muligheden for efter finsk inspiration at etablere forsøgsordninger med undervisningsassistenter.¹⁰⁸ Ordningen indebærer, at mens lærerne gennemfører selve undervisningen, går undervisningsassistenten ind med støttefunktion, fx i relation til børn, der har svært ved at koncentrere sig og være stille i en del af undervisningen.¹⁰⁹ De undervisningsassistentordninger, der afprøves i skoleåret 2009-10, ser ud til at blive struktureret ret så forskelligt: I nogle kommuner er det lærer- eller pædagogstuderende, der som såkaldte trainees på sidste del af deres uddannelse i en slags lønnet praktik kommer ud i klasselokalerne og støtter de svage elever, mens andre kommuner vil bruge undervisningsassistenter som tilsyn i skolens frikvarterer, i fritidsordningen og til lektielæsning. Trainee-ordningen er blevet modtaget ganske positivt. Eksempelvis mente Andreas Rasch-Christensen, videntcenterleder ved professionshøjskolen VIA, at den praktiske erfaring, som de studerende vil få som undervisningsassistenter, kan være med til at afhjælpe praksisshokket.¹¹⁰ Noget tyder på, at gruppen af undervisningsassistenter bliver stærkt heterogen; det ser i skrivende stund ud til, at der foruden trainee-ordningen også vil være en gruppe arbejdsløse uuddannede, fx nyudklækkede studenter, der trænger til at tjene penge og opleve virkelighedens verden, dvs. den gruppe, hvorfra mange skoler i forvejen har haft tradition for at rekruttere såkaldt løse vikarer. Også de konservatives forslag om en ny etårig lærerassistentuddannelse i tilknytning til erhvervsskolerne i lighed med pædagogmedhjælperuddannelsen kan ses i dette lys.¹¹¹ Under alle omstændigheder kan det vise sig at blive ganske kompliceret at tilrettelægge et relevant uddannelses tilbud til denne gruppe, her-

¹⁰⁵ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 6.11.2008.

¹⁰⁶ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 18.8.2009.

¹⁰⁷ Se Uddannelseshistorie 2008 s. 201-202.

¹⁰⁸ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 13.3.2009.

¹⁰⁹ Skoleleder.Nyt nr. 12 af 25.6.2009.

¹¹⁰ Politiken 8.1.2009, 1. sektion s. 5.

¹¹¹ Skoleleder.Nyt nr. 6 af 26.3.2009.

under at definere et fælles indgangsniveau, som en formaliseret uddannelse kan bygge på. Bertel Haarder har over for Berlingske Tidende tilkendegivet, at han bl.a. forventer, at undervisningsassistenterne medvirker til en reduktion af specialundervisningen: ”Jeg tror, at en del specialundervisning kan erstattes af andre foranstaltninger. Undervisningsassistenter er i mange tilfælde løsningen, når problemet er, at en elev generer de andre elever. I de tilfælde misbruger man ind imellem specialundervisning til at komme af med den pågældende elev. Men i nogle tilfælde er det tilstrækkeligt med en undervisningsassistent i klassen.”¹¹²

Aarhus Universitet og DPU’s forslag om en femårig forskningsbaseret læreruddannelse har nu også vundet genklang hos Danmarks Lærerforening.¹¹³ Således mente Anders Bondo Christensen, at en ”femårig uddannelse, hvor der lægges mere over på universiteterne”, styrker lærernes mulighed for at inddrage forskning i uddannelserne, så ”de unges respekt for lærergerningen kan vindes tilbage”.¹¹⁴ Uddannelsen er struktureret som en universitetsuddannelse og fører til en kandidatuddannelse. Til forskel fra en almindelig universitetsuddannelse finder de første tre år sted på en professionshøjskole og fører til graden professionsbachelor, mens de sidste to år er en kandidatuddannelse på universitetet. Uddannelsen afsluttes med kandidatgraden cand.didaktik og skal give adgang til at arbejde som lærer i grundskolen med tre linjefag. Studerende, der nøjes med de første tre år af uddannelsen, bliver professionsbachelorer med adgang til andre job inden for det pædagogiske og undervisningsmæssige område. Forslaget er ikke udarbejdet sammen med nogen professionshøjskole, og Laust Joen Jakobsen, formand for professionshøjskolerne rektorforening, kommenterede det da også som ”en invitation til samarbejde, og når vi bliver inviteret, dukker vi naturligvis op”, men han var ikke overbevist om, at lige dette forslag skulle være det rette. På lederplads hilste dagbladet Politiken til gengæld forslaget velkommen som ”det faglige løft, der er tiltrængt”, samtidig med at man ærgrede sig ”først og fremmest over den vaklende politiske vilje, som afspejles i undervisningsministerens og andre politikeres henholdende svar”, og man mente, at den politiske skepsis ”vil stå som en skamstøtte over årelang manglende politisk vilje til at prioritere lærerfaget og omsider bryde den onde spiral, faget har været inde i”.¹¹⁵ Det anslås, at en generel indførelse af en femårig læreruddannelse vil koste et trechifret millionbeløb og på kort sigt mindske antallet af nye lærere med et par tusinde.¹¹⁶

¹¹² Artikel af Henrik Stanek; se <http://www.folkeskolen.dk/ObjectShow.aspx?ObjectId=54390> af 10.10.2008.

¹¹³ Af Claus Paaske; Politiken.dk 18.3. 2009. Se også *Uddannelseshistorie 2008* s. 200-201.

¹¹⁴ Politiken af 16.2.2009 1. sektion s. 5.

¹¹⁵ Politiken af 20.3.2009 1. sektion forsiden.

¹¹⁶ Politiken af 19.3.2009 1. sektion s. 6.

Som endnu en konsekvens af fusioner og sammenlægninger i professionshøjskolestrukturen er lærer- og pædagogseminariet i Haslev nu nedlagt. Nedlæggelsen er bl.a. blevet belyst af Karin Nødgaard (DF), som i en række skriftlige spørgsmål til undervisningsministeren spurgte, om han ville gribe ind og forhindre lukningen:¹¹⁷ Bertel Haarder svarede hertil, at en beslutning om nedlæggelse af et uddannelsessted i henhold til bestemmelserne i lov om professionshøjskoler for videregående uddannelser tilkommer bestyrelsen for den pågældende professionshøjskolen, i dette tilfælde University College Sjælland, efter indhentet udtalelse fra regionsrådet. Bestyrelsen sendte sin beslutning til udtalelse i regionsrådet, som i sit høringssvar af 4.12.2008 ikke havde indvendinger mod nedlæggelse af uddannelsesstedet i Haslev, men opfordrede til ikke at flytte uddannelser fra Nykøbing Falster og at bevare pædagog- og læreruddannelserne i Holbæk. Bestyrelsen for Professionshøjskolen University College Sjælland (UCSJ) besluttede herefter nedlæggelsen af Haslev Seminarium 12. december 2008. Også læreruddannelsen i Holbæk var lukningsstruet, idet der ifølge prognoserne kun ville være 58 færdiguddannede lærerstuderende fra Holbæk Seminarium i 2011, men bestyrelsen omgjorde sin oprindelige beslutning, således at der også i år blev optaget nye studerende her.

Nedlæggelser og sammenlægninger er ledsaget af campuskonstruktioner ved stort set alle landets professionshøjskoler. På Professionshøjskolen København (UCC) er 21 uddannelsessteder for mellemlange videregående uddannelser i 2012 således planlagt samlet på tre campusser, idet antallet af adresser allerede i løbet af 2009 er reduceret med en tredjedel.¹¹⁸ Som et led heri er pædagoguddannelserne Dannerseminariet, Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium og Hillerød Pædagogseminarium pr. 1.2.2009 slået sammen til Pædagoguddannelsen Nordsjælland med adresse på Carlsbergvej i Hillerød i Campus Nordsjælland, som bliver det ene af regionens formentlig tre campusser og tillige kommer til at rumme uddannelser til sygeplejerske, fysioterapeut, afspændingspædagog.¹¹⁹ UCC er desuden i gang med planlægningen af 1-2 nye campusser i hovedstadsområdet, som man stiler mod at få klar i 2012. Af andre planlagte campusser her kan nævnes Campus København, bestående af Campus City nær Københavns Universitet, Søndre Campus på Amager, hvor KUA holder til, Nørre Campus ved Rigshospitalet og Campus Frederiksberg ved Frederiksberg Seminarium. I region Sjælland forventes de såkaldte campusklynger for mellemlange uddannelser etableret i Roskilde, Slagelse, Næstved og Vordingborg.¹²⁰ Professionshøjskolen

¹¹⁷ § 20 spørgsmål nr. S 670 besvaret af undervisningsministeren 12.12.2008 og nr. S 672 besvaret af undervisningsministeren 19.12.2008.

¹¹⁸ Frederiksborg Amtsavis af 9.12.2008 2. sektion s. 2.

¹¹⁹ Se bl.a. UCC's strategiplan 2008-2012 *Baggrund og konsekvenser* på http://www.ucc.dk/public/dokumenter/Om%20UCC/Organisation/Grundlag/Strategi/Strategiplan_baggrund_konsekvenser.pdf

¹²⁰ Dagbladet af 13.11.2008, sektion 2, side 8. Se også <http://campus.ku.dk/>

VIA, der dækker Midtjylland, samler formentlig sine institutioner i campusser i Holstebro, Horsens, Viborg og Skejby.¹²¹

Måske er det en eftertanke værd, at tidligere tiders intense drøftelser i Folketinget, når seminarienedlæggelser blev foreslået, som det fremgår, nu er uddannelseshistorie. Det samme gælder begrebet ”seminarium”, som har eksisteret, siden det første danske lærerseminarium, Blaagaard Seminarium, blev oprettet i 1791. Sidste bastion blev nok Frederiksberg Seminarium som efteråret 2009 blev omdøbt til ”Læreruddannelsen på Frederiksberg”. Men efter 218 års brug varer det nu nok et stykke tid, før ordet ”seminarium” også erstattes af ”læreruddannelsen på/i x-by” i folkemunde.

Professionshøjskolernes internationalisering

Professionshøjskolernes udbygning af deres internationale kontaktflade i de senere år samt det støt voksende antal udenlandske studerende i Danmark og danske studerende i udlandet har i denne folketingsssamling bevirket en række initiativer på Undervisningsministeriets område. Et af dem var L 142 om fritagelse for betaling og indførelse af taxametertilskud på erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser for børn af udenlandske arbejdstagere fra ikke-EU/EØS-lande med arbejde i Danmark.¹²² Ved folketingsbehandlingen var partierne enige om, at når man lægger sin arbejdskraft i Danmark og dermed bidrager til det danske samfund, bør man til gengæld have muligheden for, at ens børn kan starte og gennemføre en kompetencegivende uddannelse i Danmark uden betaling.¹²³ Tilsvarende regler blev gennemført pr. 1.2.2009 på Videnskabsministeriets område. Loven måtte i øvrigt i lighed med lovgivningen på privatskoleområdet genbehandles 18.6.2009 som L 216 på grund af dronningens manglende underskrift, jf. afsnittet ”Tilsyn og pasningsordninger ved de private skoler”.¹²⁴

¹²¹ Politiken af 15.3.2009 4. sektion s. 6.

¹²² L 142 om *ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område. (Fritagelse for betalingskravet på videregående uddannelser for børn af visse udenlandske arbejdstagere i Danmark)*. Lovforslaget, der er en del udmøntning af regeringens jobaftale fra februar 2008 med DF, RV og NA om lettere adgang til videregående uddannelse for børn af udenlandsk arbejdskraft, blev enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 26.2.2009.

1. behandling af lovforslag 12.3.2009.

2. behandling af lovforslag 5.5.2009.

3. behandling af lovforslag 7.5.2009.

¹²³ www.folketinget.dk

¹²⁴ L 216 om *ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område. (Fritagelse for betalingskravet på videregående uddannelser for børn af visse udenlandske arbejdstagere i Danmark)*. Lovforslaget enstemmigt vedtaget. Lovforslaget, der blev fremsat og færdigbehandlet til og med 3. behandling 18.6.2009, er en genfremsættelse af lovforslag nr. 142, som blev vedtaget af Folketinget den 7. maj 2009, men som ved en fejl ikke blev stadfæstet inden for den i grundloven fastsatte frist på 30 dage efter vedtagelse i Folketinget og derfor bortfaldt. Lov nr. 590 af 26.6.2009.

Internationalisering var også emnet for L 188, hvorefter danske erhvervsakademier og professionshøjskoler har fået mulighed for at udbyde godkendte danske erhvervsrettede videregående uddannelser i udlandet efter danske regler, så fx læreruddannelsen skal gennemføres på dansk, og under Undervisningsministeriets tilsyn.¹²⁵ Ved folketingets 1. behandling var Christine Antorini (S) positiv over for forslaget, men efterlyste parallelle regler for dette og det tilsvarende lovforslag på universitetsområdet L 147, jf. afsnittet ”Universiteternes forskningsfrihed”. Hun undrede sig bl.a. over, at en studerende ifølge Undervisningsministeriets regler i modsætning til Videnskabsministeriets ikke var muligt for en dansk studerende at tage evt. stipendier og SU med sig, og hun fandt det ”i modstrid med det danske princip om fri og lige adgang til danske uddannelser”, at en dansk studerende skal betale for sin uddannelse, hvis den er etableret af en dansk uddannelsesinstitution som en selvstændig uddannelse i udlandet. Hun efterlyste tillige en undersøgelse af finansieringsforholdene, herunder dækning af et evt. underskud. Også Martin Henriksen (DF) ønskede en belysning heraf og henledte desuden opmærksomheden på, at da også lærer- og pædagoguddannelsen var omfattet af muligheden for udbud i udlandet, kunne lovforslaget utilsigtet åbne for, at undervisningen til en dansk læreruddannelse kunne foregå på et fremmedsprog, og han anbefalede, ”at man gjorde det område, som lovforslaget dækker, lidt mindre, så det ikke gjaldt alle videregående uddannelser, men i første omgang de steder, hvor der var et perspektiv i det”, blot fordi ”Niels Brock gerne vil have mulighed for at have et eksporteventyr på uddannelse”.¹²⁶ Nanna Westeby (SF) var bekymret for, om udbud i udlandet kunne udvikle sig til en belastning af uddannelsesudbuddet i Danmark, idet lovforslaget ganske vist forhindrede, at taxametermidlerne kunne gå til det udenlandske udbud, men ”de kan jo sagtens bruge andre midler, sponsorpengene eller puljemidler, som ellers kunne og skulle være gået til den danske institution”. Desuden mente hun, at det generelt ikke kunne være uddannelsesinstitutionernes opgave at drive forretning, men ”at sikre god uddannelse og ikke at blive drevet af ønsket om mere og mere og højere og højere profitter og overskud”. Bertel Haarder benyttede lejligheden til at betegne hendes indlæg som ”et ægte udtryk for gammeldags hjemstavnsso-

¹²⁵ L 188 om *ændring af lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser og andre love. (Udbud af danske erhvervsrettede videregående uddannelser i udlandet)*. Lovforslaget vedtaget med 92 stemmer (V, S, DF, KF, RV og LA) mod 2 (EL); 16 (SF) stemte hverken for eller imod.

Fremsættelse af lovforslag 31.3.2009.

1. behandling af lovforslag 5.5.2009.

2. behandling af lovforslag 26.5.2009.

3. behandling af lovforslag 28.5.2009.

Lov nr. 537 af 12.6.2009.

¹²⁶ Se Uddannelseshistorie 2008 s. 209.

cialisme”, hvor ”ingen må tjene noget på noget og slet ikke i udlandet”, og han var sikker på, at på et tidspunkt ville SF ”komme ud af denne hjemstavnsocialisme”, og så ville alle kunne forstå, at ”SF betyder sen forståelse”. Udvalgsbehandlingen medførte alene ændringsforslag om udtrykkelig hjemmel til Undervisningsministeriet til at fastsætte og opkræve gebyrer til dækning af akkrediteringsudgifter i forbindelse med godkendelse af udbud i udlandet af lederuddannelser på diplomniveau.¹²⁷ Elleve nye, videregående uddannelser er i tilslutning hertil netop godkendt af Undervisningsministeriet.¹²⁸

Nogle udenlandske studerendes betaling ved fire danske uddannelsesinstitutioner var emnet for et samråd i Folketinget ultimo januar 2009. Bertel Haarder tilkendegav her, at han fandt flere af aktiviteterne ”moralisk anstødelige”, så det eksisterende regelsæt ville på forskellig vis blive skærpet og suppleret for at forhindre fremtidig udnyttelse af udenlandske studerende, fx ved øgede krav til studieaktivitet, en systematisk registrering af studentertilgang og studieaktivitet for udenlandske studerende, ordentlig oplysning om forholdene i Danmark og en professionel betjening i det offentlige system samt et loft på max 20 % udenlandske studerende fra samme land på samme hold.

Endelig har de to professionshøjskoler i Region Hovedstaden fået nye navne: Professionshøjskolen UCC, University College Capital, og Professionshøjskolen Metropol, Metropolitan University College. Professionshøjskolereformen er ved at være på plads nu. Spørgsmålet er så, hvad det næste lovgivningstiltag bliver, men uanset hvilken form det får, vil det formentlig indebære tættere samarbejdsrelationer mellem professionshøjskoler og universiteter.

Universiteternes forskningsfrihed

Tilstrømningen til universiteterne var stor ved dette års 1. optagelsesrunde juli 2009. I forhold til 2008 steg ansøgstallet med 29 %, især i storbyerne, hvor Kø-

¹²⁷ Undervisningsministeriets nyhedsbrev af 31.3.2009.

¹²⁸ De nye uddannelser består ifølge Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 12.2.2009 af fem overbygningsuddannelser a 90 ECTS-point, fem diplomuddannelser el. lign. a 60 ECTS-point og en professionsbacheloruddannelse a 210 ECTS-point. overbygningsuddannelse som professionsbachelor i webudvikling; varighed 1½ år (90 ECTS-point), diplomuddannelse i webudvikling; deltidsundervisning over to år (60 ECTS-point), overbygningsuddannelse som professionsbachelor i softwareudvikling; varighed 1½ år (90 ECTS-point), diplomuddannelse i softwareudvikling; deltidsundervisning over to år (60 ECTS-point), overbygningsuddannelse som professionsbachelor i international handel og markedsføring; varighed 1½ år (90 ECTS-point), diplomuddannelse i international handel og markedsføring; deltidsundervisning over to år (60 ECTS-point), professionsbacheloruddannelse i eksport og teknologi; varighed 3½ år (210 ECTS-point), overbygningsuddannelse som professionsbachelor inden for design og business; varighed 1½ år (90 ECTS-point), overbygningsuddannelse som professionsbachelor i sportsmanagement; varighed 1½ år (90 ECTS-point), diplom i sportsmanagement; varighed 3 år på deltid (60 ECTS) og profilforløb i oplevelsesøkonomi; varighed 1 år (60 ECTS-point).

benhavns Universitet og Aarhus Universitet i forhold til 2008 fik henholdsvis 46 % og 36 % og i forhold til det hidtidige rekordår 2007 henholdsvis 12 % og 17 % flere ansøgere. Ansøbertallet steg inden for alle fagområder, især inden for sundhedsvidenskab, hvor stigningen var på 54 %. Optaget af unge ansøgere var ligeledes steget, idet antallet af under 22-årige udgjorde i alt 64 % af de optagne. Der var dog håb for de ca. 7.500 afviste, som primo august kunne søge på institutionernes ca. 4.000 ledige studiepladser med optagelse før studiestart.¹²⁹ I anden runde var der på universiteterne på Fyn og i Jylland også en bred vifte af uddannelser med ledige pladser, mens Københavns Universitet udbød ca. 500 ledige studiepladser, især inden for det naturvidenskabelige område. Over hele landet var der ledige pladser på sprogfag, både de store som engelsk, tysk og spansk og mere specielle sprog som nederlandsk, italiensk, arabisk og finsk.

En meget omtalt faktor har været bonusordningen for beregning af karaktergennemsnit.¹³⁰ Dagbladet Politiken skrev på lederplads, at ”årets optag har dog især afsløret, at det nuværende optagelsessystem lider af en række skavanker.¹³¹ Næsten 8.000 unge er alvorligt mange at afvise ved døren til drømmestudiet. Og selv om mange af dem forhåbentlig kan se sig selv på et andet ’drømmestudium’, risikerer vi at stå med en modløs gruppe, der vælger helt at stå af uddannelsesræset. Blandt de afviste gemmer sig især mange ’ældre’ unge, dvs. unge med en mere end to år gammel gymnasieuddannelse. De har nemlig ikke – som deres yngre konkurrenter – mulighed for at dope deres karaktergennemsnit med bonusordninger: Søger man ind på en videregående uddannelse inden for to år, kan man gange sit snit med 1,08. Har man oven i købet haft tre fag på højt niveau i gymnasiet, kan man gange med yderligere 1,06. Det har fået adgangskravene til at tage himmelflugten – og universiteterne til at optage studerende med et snit på 13, selv om skalaen kun går til 12. Ordningen skader ikke bare de unge, der har holdt sabbat, men også de mange, der bruger sommerens optagelsesmulighed til at skifte studium – og få ny uddannelsesenergi. At den nye bonusordning bør afskaffes, understreges af, at den er blevet overhalet indenom af de studerende selv, der i de seneste ti år er blevet yngre og yngre.” Skævheden i bonusberegningerne belyses bl.a. af et læserindlæg med titlen ”student årgang 07 føler sig til grin”.¹³² Den afviste ansøger fik som student fra 2007 ikke bonus for sit ekstra højniveau-fag, fordi det dette år blev afskaffet i ”jeres forkvaklede forsøg på at holde udenlandske studerende ude”, og hun kan nu ”bare se til, mens studenter fra 08 og 09 med principielt lavere eksamensresultater end os tager studiepladserne”.¹³³

¹²⁹ www.politiken.dk af 5.8.2009.

¹³⁰ Se Uddannelseshistorie 2004 s. 87 og Uddannelseshistorie 2007 s. 163.

¹³¹ Politiken.dk af 1.8.2009.

¹³² Politiken af 10.8.2009 2. sektion s. 7.

¹³³ Se Uddannelseshistorie 2007 s. 163.

En samlet opgørelse viser dog, at kvotienterne er stort set de samme som i 2007, mens der kun er sket et lille løft i forhold til 2008, hvor der var færre ansøgere og dermed lavere gennemsnit.¹³⁴

Det store antal afviste ansøgere fik flere rektorer og studiechefer til at gøre opmærksom på, at universiteterne mangler plads. Således ønskede Rektorforeningen antallet af studiepladser på universiteterne øget med 500 årligt og derfor flere penge fra regeringen til nye bygninger, flere undervisere og mere forskning. Foreningens formand Jens Oddershede anslog omkostningerne ved en udvidelse til ca. 50 mio. om året og understregede samtidig, at ”ungdomsårgangene stiger, og derfor skal vi til at skrue op for optaget”. CBS’s rektor Finn Junge henviste til en undersøgelse fra konsulentfirmaet McKinsey, der viser, at de danske handelshøjskoler har færre penge end de udenlandske, og han foreslog en forhøjelse af uddannelsesstatemetret:¹³⁵ ”Med de taxametre, vi får på samfundsvidenskab og humaniora, har vi ikke mulighed for at optage flere. For vi ville tabe penge på det, for vi har ikke de faciliteter og undervisere, der skal til”.

Bedre internationaliseringsrammer for universiteterne med hensyn til tilde-
ling af fripladser, stipendier og danske eksamensbeviser ved danske uddannel-
ser i udlandet var emnet for ændringen af universitetsloven ved L 147, hvorefter
universiteterne ligesom erhvervsakademierne og professionshøjskolerne, jf. om-
talen af L 188 i afsnittet ”Professionshøjskolernes internationalisering”, har fået
mulighed for at udbyde godkendte danske videregående uddannelser i udlandet
efter danske regler og under Undervisningsministeriets tilsyn.¹³⁶ Af lovbemærk-
ningerne fremgår, at forslaget bygger dels på aftaler om udmøntning af globalise-
ringspuljen af 2.11.2006 og 5.11.2008 mellem V, KF, S, DF og RV, dels på proces-
sen med at etablere et forskningssamarbejde i Kina, idet videnskabsministeren
i september 2007 indgik en bilateral aftale om et tættere forskningssamarbejde
mellem Danmark og Kina.¹³⁷ Loven er dog udformet generelt og ikke begrænset

¹³⁴ Nyheder fra uvm.dk nr. 22 af 14.8.2009.

¹³⁵ Politiken.dk af 31.7.2009.

¹³⁶ L 147 om *ændring af universitetsloven. (Tildeling af dansk eksamensbevis for visse uddannelser i udlandet, fleksible fripladser og stipendier m.v.)*. Lovforslaget vedtaget med 107 stemmer (V, S, DF, SF, KF, RV og LA) mod 2 (EL).

Fremsættelse af lovforslag 25.2.2009.

1. behandling af lovforslag 26.3.2009.

2. behandling af lovforslag 26.5.2009.

3. behandling af lovforslag 28.5.2009.

Lov nr. 538 af 12.6.2009.

¹³⁷ Det dansk-kinesiske forskningssamarbejde, der omfatter udbud af kandidat- og ph.d.-uddannelser og forventes forankret ved et center ved Graduate University of Chinese Academy of Sciences (GUCAS), søges finansieret ligeligt mellem Danmark og Kina.

til samarbejdet i Kina. Universiteter kan herefter yde tilskud til et udenlandsk samarbejdsuniversitet, men hæfter økonomisk ikke ud over aftalte tilskud.

Der er desuden etableret en mere fleksibel friplads- og stipendieordning, hvor alene den finansielle ramme er fastsat på de årlige finanslove til universiteternes frie disponering, i modsætning til den hidtidige ordning fra 2006, hvor det var antallet af fripladser og stipendier, der var fastsat i finansloven. Friplads- og stipendieordningen, som er udvidet til også at omfatte bacheloruddannelser, indebærer, at udenlandske universitetsstuderende i Danmark skal medbringe forsørgelsesgrundlaget fra hjemlandet, og at de ikke kan oppebære sociale ydelser eller SU i Danmark. Der opkræves deltagerbetaling, idet udenlandske studerende ikke har juridisk krav på ligestilling med danske studerende med hensyn til adgang til gratis uddannelse. Ordningen omfatter kun heltidsstuderende fra tredjelande optaget på et dansk universitet. Ved lovforslagets 1. behandling var der bred enighed om den gode sag, selv om Morten Messerschmidt (DF) gav udtryk for, at hans parti havde ”betænkeligheder ved det universitetssamarbejde med det kommunistiske Kina, hvormed dette lovforslag udmønter et punkt i globaliseringsaftalen fra november 2008, nemlig det planlagte universitetscenter ved GUCAS”, og han fremhævede, at efter hans partis opfattelse var Kina ”en totalitær stat, hvor den ytringsfrihed og forskningsfrihed, som er bærende og selvfølgelig i den danske universitetstradition, er en by på månen”. Under udvalgsbehandlingen førte dette til tvivl om DF’s stilling til forslaget, så Jesper Langballe (DF) ved både 2. og 3. behandlingen måtte erklære, at ”der ved en misforståelse, da der blev skrevet betænkning, er kommet til at stå, ikke alene at vi stemmer imod ministerens ændringsforslag, men også at vi indstiller hele forslaget til forkastelse. Begge dele er forkert, vi stemmer for”. Universiteterne syntes dog stadig, at universitetslovens rammer er for stramme.¹³⁸ Nina Smith, prorektor ved Aarhus Universitet, mente således, at lovkravet om, at ”en tredjedel af uddannelsen skal foregå i Danmark... er med til at gøre os til en meget besværlig samarbejdspartner internationalt”, og hun beklagede også, at ”universiteterne er afskåret fra at udstede et fælles eksamensbevis – en joint degree – når de arbejder sammen med flere udenlandske universiteter”.

Forskningsfriheden er også i centrum, når universitetsloven evalueres i 2009 af et internationalt panel med en belysning af regelstyringen og de økonomi-

¹³⁸ Politiken af 17.6.2009 1. sektion s.3.

ske styringsinstrumenter.¹³⁹ Hovedpunkter i ændringerne i loven fra 2003 var bl.a. ændringen til selveje, indførelsen af ansat ledelse i stedet for valgt ledelse og etablering af en bestyrelse. Disse ændringer blev i 2007 fulgt op af universitetsfusionerne. Evalueringen er organiseret og gennemført af et uafhængigt internationalt ekspertpanel udpeget af videnskabsministeren, og der er ingen danske repræsentanter.¹⁴⁰ Det sidste fandt en række eksperter kritisabelt, ikke mindst fordi to ud af panelets fem internationale eksperter tidligere har været involveret i rådgivning om mange af de senere års ændringer på universitetsområdet. Således fandt Hanne Foss Hansen, professor på Københavns Universitet, at det var ”svært at forestille sig, at de kommer med uhildede øjne, når det er deres egen rådgivning, der danner grundlaget for de reformer, der skal evalueres”. Lars B. Goldschmidt, direktør i DI, og Ove Kaj Pedersen, professor ved CBS, mente, at selv om ”universitetsloven var en nødvendig reform, da den blev vedtaget i 2003”, så ”mangler vi blot, at politikerne giver universitetsledelserne den nødvendige frihed”. De gjorde opmærksom på, at ”man kan ikke både ønske en nødvendig universitetsreform med styrkelse af ledelseskraften – og så samtidig indskrænke ledelsesrummet” og fandt, at ”den politiske og administrative kontrol har overhalet loven indenom”; de mente også, at en mulighed for sikring af ledelsesrummet bl.a. kan ske ved en bedre brug af udviklingskontrakterne, der ”er blevet til en konsekvensløs hurrakontrakt, hvor universitetet viser sine succeser over for ministeren, og hvor det politiske system viser sin succes over for omverdenen”. Dagbladet Politiken glædede sig på lederplads over, at et folketingsflertal havde presset ministeren til denne evaluering, og understregede nødvendigheden af, at loven ikke evalueres isoleret, men i sammenhæng med bevillingssystemet, ”hvor

¹³⁹ Evalueringen, der er et resultat af Folketingets beslutning 9 (V, S, KF) af 16. november 2006 om rammerne for evalueringen, blev udløst af forespørgsel F 21 om medbestemmelse på universiteterne, som anmeldt 9.11.2006 Af Per Clausen (EL), Line Barfod (EL), Pernille Rosenkrantz-Theil (EL) og Frank Aaen (EL). Forslaget blev fremsat af Torsten Schack Pedersen (V), Rasmus Prehn (S) og Carina Christensen (KF). B9 blev vedtaget med 69 stemmer (V, S og KF) mod 18 (RV, SF og EL); mens 15 (DF) undlod at stemme. Se også Videnskabsministeriets pressemeddelelse af 5.12.2008, jf. <http://vtu.dk/nyheder/pressemeddelelser/2008/universitetsvalueringen-skudt-i-gang/kommissorium-for-evaluering-paa-universitetsomraadet-i-2009>. Se også Uddannelseshistorie 2003 s. 232-233, Uddannelseshistorie 2007 s. 161-162 og Politiken af 11.3.2009 2. sektion s. 8.

¹⁴⁰ De fem medlemmer af evalueringspanelet er Agneta Bladh, doktor i Statskundskab og rektor for Högskolan i Kalmar siden 2004, Georg Winckler, professor i økonomi og rektor ved Universität Wien samt medlem af European Research Advisory Board, Peter Maassen, professor ved Det Uddanningsvitenskapelige Fakultet på Universitetet i Oslo, Abrar Hasan, konsulent inden for universitets- og højere uddannelsespolitik og tidligere leder af Education and Training Policy Division i OECD, og Elaine El-Khawas, professor i uddannelsespolitik ved George Washington University og konsulent for Verdensbanken, UNESCO og OECD. De to sidstnævnte har tidligere deltaget i evaluering af dansk forskning; se <http://www.ubst.dk/institutioner-og-okonomi/universitetsvalueringen-i-2009> og <http://www.information.dk/185612>

man fra politisk side binder flere og flere forskningsmidler i konkurrenceudsatte puljer”.¹⁴¹ Bjørn Quistorff, professor ved Biomedicinsk Institut, og Tom Fenchel, professor ved Marinbiologisk Institut, begge Københavns Universitet, mente, at ”bestyrelser, der er underlagt ministeriel detailstyring, er meningsløse”, og kritiserede tillige bestyrelseskonceptet, hvor magten er ”lagt i hænderne på et selvsupplerende flertal, hvor det ikke er klart, hvem der repræsenteres”, idet de sammenlignede puljestyringens konsekvenser for den frie forskning med, at ”det svarer til at diktere billedhuggere, der modtager offentlig støtte, at de fremover kun måtte fremstille rytterstatuer”.¹⁴²

Universiteterne er således stærkt bekymret over regeringens puljestyring og føler forskningsfriheden truet.¹⁴³ Således mente Ralf Hemmingsen, rektor for Københavns Universitet, at ”forskerne risikerer at gå glip af store resultater, hvis politikerne fortsætter med at øremærke store dele af midlerne... med Globaliseringspuljen har forskningen fået et boost, men ud af den milliard kroner, som er uddelt i år, er knap en tredjedel afsat til fri forskning, mens resten er politisk øremærket... vi synes nok, at det skulle være omvendt”.¹⁴⁴ Hans synspunkt underbygges af en amerikansk undersøgelse, der ifølge lektor Christian Bjørnskov fra CBS viser, at ”puljemidlerne er mindre effektive end de frie midler, som universiteterne selv kan bestemme over”, fordi ”politikerne typisk satser på områder, som forskningsmæssigt er synlige og allerede har haft deres store gennembrud”. Vækstraten i puljemidler og frie midler i perioden 2003-09 (VK-regeringen) er beregnet af Magisterbladet til 438 % for puljemidlerne og 29 % for de frie midler. Selv Videnskabernes Selskab blandede sig i debatten ved forud for sit forskningspolitiske årsmøde at udsende en hvidbog om, hvordan universitetsloven bør forbedres.¹⁴⁵ Man foreslog her, at lovens § 17 ændres, ”så ingen institutleder kan pålægge en forsker at løse en bestemt opgave”.

Blandt årets øvrige hændelser var, at Akkrediteringsrådet er trådt i karakter med en uddannelsesvurdering, hvor turen nu er kommet til religionshistorie og religionsvidenskab på Københavns Universitet.¹⁴⁶ Uddannelserne lukkes, hvis ikke der rettes op på frafaldsprocent, gennemførelsestid, uddannelsernes kvalitetssikring og underviserens pædagogiske kompetenceudvikling.

I årets løb er fronterne mellem puljestyring og forskningsfrihed blevet stadig tydeligere. Den kommende periodes lovgivning må nødvendigvis tage denne

¹⁴¹ Politikens leder af 20.2.2009.

¹⁴² Politiken af 18.2.2009 2. sektion s. 8.

¹⁴³ Politiken af 16.2.2009 1. sektion s. 4.

¹⁴⁴ Globaliseringspuljen indeholder ca. 10 mia. kr. til forskning og udvikling. De fordeles fra år til år i perioden 2007-12 af forligspartierne bag aftalen (V, K, DF, S og R).

¹⁴⁵ Universitetsavisen nr. 1 ad 29.1.2009.

¹⁴⁶ Universitetsavisen nr. 14 af 21.11.2008 s. 3.

problemstilling op, når man ønsker en stærk universitetssektor, som kan være et uddannelsesaktivt nationalt og internationalt.

Andre lovforslag 2008-09

L 9 om ændring af lov om produktionsskoler, lov om arbejdsmarkedsuddannelser mv., lov om erhvervsuddannelser, lov om Danmarks Evalueringsinstitut og lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) mv. (Forenkling af rådsstruktur mv.).¹⁴⁷

Lovforslaget indebærer, at Rådet om Kortuddannedes Fortsatte Uddannelse (KFU-rådet) nedlægges pr. 1. januar 2009. KFU-rådets rådgivningsopgaver om kortuddannedes uddannelsesbehov inden for almen voksenundervisning på grundlæggende niveau overføres til Rådet for Voksen- og Efteruddannelse (VEU-rådet). KFU-rådets rådgivningsopgaverne om produktionsskolernes undervisningstilbud for kortuddannede overføres til Rådet for de grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (REU-rådet). Den nye rådsstruktur vil medvirke til at sikre større sammenhæng mellem på den ene side almen voksenundervisning på grundlæggende niveau og erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse og på den anden side produktionsskolernes undervisningstilbud og erhvervsuddannelserne. Som en konsekvens heraf nedlægges KFU-rådet, mens rådgivningsopgaver vedr. visse kortuddannedes uddannelsesbehov henføres til Rådet for Erhvervsrettet Voksen- og Efteruddannelse (REVE), der ændrer navn til VEU-rådet, og rådgivningsopgaver om produktionsskolernes undervisningstilbud for kortuddannede henføres til REU.

¹⁴⁷ L 9 om ændring af lov om produktionsskoler, lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v., lov om erhvervsuddannelser, lov om Danmarks Evalueringsinstitut og lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) m.v. (Forenkling af rådsstruktur m.v.). Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 8.10.2008.

1. behandling af lovforslag 23.10.2008.

2. behandling af lovforslag 2.12.2008.

3. behandling af lovforslag 4.12.2008.

Lov nr. 1173 af 10.12.2008.

L 60 om *ændring af lov om arbejdsmarkedsuddannelser mv. (Lovrevision)*.¹⁴⁸

Lovforslaget ophæver revisionsbestemmelsen i lov om arbejdsmarkedsuddannelser mv. Efter revisionsbestemmelsen skal loven, som blev vedtaget i folketingsåret 2002-03, tages op til revision i folketingsåret 2008-09. Loven har endvidere været undergivet lovovervågning. Formålet med lovovervågningen har været at vurdere, om loven har haft den tilsigtede virkning. Undervisningsministeriet finder på baggrund af resultatet af lovovervågningen ikke grundlag for at foretage andre ændringer end ophævelse af revisionsbestemmelsen.

L 75 om *ændring af lov om statens uddannelsesstøtte (SU-loven)*. (*Forhøjelse af fribeløb, forsørgertillæg og handicaptillæg, ophør af dobbeltklipordningen, obligatorisk digital ansøgning, fleksibel låneordning mv.*).¹⁴⁹

Lovforslaget er en udmøntning af en aftale mellem regeringen V, KF, S, DF, SF og RV om omlægninger på SU-området. Lovforslaget indebærer bl.a. forhøjelse af det laveste fribeløb, handicaptillægget og stipendietillægget til samlevende forsørgere samt adgang til SU for 18-19-årige deltagere i forberedende voksenundervisning. Aftalen finansieres ved ophør af muligheden for opsparing af SU til udbetaling ved dobbeltklip og ved effektiviseringsgevinster ved digitalisering af SU-administrationen.

¹⁴⁸ L 60 om *ændring af lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v. (Lovrevision)*. Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 12.11.2008.

1. behandling af lovforslag 18.11.2008.

2. behandling af lovforslag 20.1.2009.

3. behandling af lovforslag 22.1.2009.

Lov nr. 49 af 28.1.2009.

¹⁴⁹ L 75 om *ændring af lov om statens uddannelsesstøtte (SU-loven)*. (*Forhøjelse af fribeløb, forsørgertillæg og handicaptillæg, ophør af dobbeltklipordningen, obligatorisk digital ansøgning, fleksibel låneordning m.v.*). Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 19.11.2008.

1. behandling af lovforslag 25.11.2008.

2. behandling af lovforslag 16.12.2008.

3. behandling af lovforslag 19.12.2008.

Lov nr. 1408 af 27.12.2008.

L 187 om ændring af lov om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannelse (videreuddannelsessystemet) for voksne. (Certificering af uddannelseselementer som led i en offentlig lederuddannelse på diplomniveau og etablering af et certificeringsråd).¹⁵⁰

Lovforslaget indebærer, at undervisningsministeren nedsætter et uafhængigt råd, der certificerer uddannelseselementer af en offentlig lederuddannelse på diplomniveau.

Signe Holm-Larsen (f.1939). cand.pæd. i fransk. Tidligere lærer, fagkonsulent, skoledirektør og fagredaktør for sprog og pædagogik ved Danmarks Nationalleksikon. Chefredaktør på Kroghs Forlag 2001-2007; herefter redaktør ved Dafolo. Egen konsulentvirksomhed vedrørende pædagogiske spørgsmål. Forfatter til bl.a. almen-pædagogiske værker samt undervisningsmaterialer i fransk og latin.

¹⁵⁰ L 187 om ændring af lov om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannelse (videreuddannelsessystemet) for voksne. (Certificering af uddannelseselementer som led i en offentlig lederuddannelse på diplomniveau og etablering af et certificeringsråd). Lovforslaget enstemmigt vedtaget.

Fremsættelse af lovforslag 31.3.2009.

1. behandling af lovforslag 19.5.2009.

2. behandling af lovforslag 28.5.2009.

3. behandling af lovforslag 29.5.2009.

Lov nr. 536 af 12.6.2009.